

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta
Ústav Dálného východu

Bakalářská práce

Sára Geislerová

Postavy Lao Sheových povídek

Characters in Short Stories by Lao She

Praha 2011

vedoucí práce: Mgr. Dušan Andrš, Ph.D.

Děkuji panu Mgr. Dušanu Andršovi, Ph.D. za odborné vedení práce, mnoho cenných rad a připomínek a zapůjčení studijního materiálu.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím uvedené literatury a dalších pramenů.

V Praze, dne

podpis

Anotace:

Předložená bakalářská práce se zaměřuje na soubor povídek z pera moderního čínského spisovatele Lao She 老舍(1899-1966). Zkoumá především významotvornou roli literárních postav, jejich typologii a specifické postupy jejich charakterizace.

Annotation:

This bachelor thesis deals with a corpus of short stories by a modern Chinese writer Lao She (1899-1966). Special attention is paid to literary character as element of narrative structure, however, this thesis also deals with the characters' typology and the specific ways of characterisation to be found in the writer's oeuvre.

Klíčová slova: Čína

Moderní čínská literatura

Lao She 老舍

Povídka

Literární postava

Key words: China

Modern chinese literature

Lao She 老舍

Short story

Literary character

Obsah

1.	Úvod.....	6
1.1	Autor a jeho tvorba.....	7
1.2	Literární postava.....	9
2.	Kontrastní mužské postavy typu kavalír/ surovec.....	11
2.1	Povídka „Černý a Bílý Li“ (Hei Bai Li 黑白李)	11
2.2	Povídka „U Chrámu velikého slitování“ (Dabeisi wai 大悲寺外).....	18
2.3	Povídka „Sousedé“ (Linjumen 邻居们).....	22
3.	Kontrastní ženské postavy typu ničitelka/ trpitelka	28
3.1	Povídka „Liouovic činžovní dvůr“ (Liujia dayuan 柳家大院)	29
3.2	Povídka „Žena z vesnice Liu“ (Liutun de 柳屯的)	33
3.3	Povídka „Sousedé“ (Linjumen 邻居们)	36
4.	Kontrastní postavy typu staromilci / pokrokáři	41
4.1	Povídka „Stará dobrá firma“ (Lao zihao 老字号)	41
4.2	Povídka „Konec slavného kopiníka“ (Duanhunqiang 断魂枪)	44
4.3	Povídka „Skandál“ (Qie shuo wuli 且说屋里)	48
4.4	Povídka „Nové časy a staré zvyky“ (Xin shidai de jiu beiju 新时代的旧悲剧)	50
5.	Postavy spojenců	56
5.1	Povídka „Také trojúhelník“ (Yeshi sanjiao 也是三角).....	56
5.2	Povídka „Spojenci“ (Tongmeng 同盟).....	59
5.3	Povídka „Nevyřknutá otázka“ (Bucheng wenti de wenti 不成问题的问题).....	61
6.	Závěr	65
7.	Seznam použité literatury.....	67

1. Úvod

Smyslem této práce je postihnout povahu vybraných typů literární postavy v díle moderního čínského spisovatele Lao She 老舍 (1899-1966). Práce se zaměřuje na významotvornou roli postav. S odkazem na analýzu reprezentativního souboru děl se práce snaží doložit, že Lao She-povídkář nevytváří postavy realistického typu, nýbrž postavy, jejichž významotvorná role vyvěrá ze vzájemných vztahů, do nichž postavy vstupují, a konstelací, v nichž postavy existují.

Ve druhé, třetí a čtvrté kapitole se snažím přiblížit tři různé typy protikladných postav, které lze nalézt v řadě spisovatelových povídek. Zaměřuji se na specifické postupy charakterizace postav, jejich konstelace a souvislosti s významovou výstavbou konkrétních děl.

V poslední, páté kapitole se zabývám dvojicemi postav, které vytvářejí dvojice na principu vzájemné provázanosti, sdílených cílů, případně sympatií či antipatií vůči třetí postavě. V této kapitole se dále zabývám problematikou motivu milostného trojúhelníku jako specifického případu konstelace postav ve spisovatelově tvorbě.

1.1 Autor a jeho dílo

Lao She (1899-1966), národností Mandžů, se narodil v Pekingu, kde také žil po většinu svého života. Roku 1918 dokončil studia na Pekingském pedagogickém institutu a začal působit jako ředitel základní školy. Do Májového hnutí roku 1919 se aktivně nezapojil, nicméně byl velmi inspirován myšlenkami propagovanými tímto hnutím, jako je demokracie, vědecký pokrok a svoboda člověka jako jedince. Od roku 1924 působil jako učitel na Škole orientálních a afrických studií Londýnské univerzity. Jeho několikaletý pobyt v Londýně inspiroval několik jeho děl, například román *Otec a syn Ma*, ve kterém je tematizován střet západní a čínské kultury, protagonisté tohoto románu se totiž usazují v Londýně a hlavní náplní vyprávění je způsob, jakým se s touto změnou prostředí vyrovnávají.

Po návratu do Číny Lao She vydal několik významných děl, například romány *Kočičí město*, *Rozvod* či *Rikša*. Během Čínsko-japonské války vznikl monumentální román *Čtyři generace pod jednou střechou*, který autor dokončil během své cesty po Spojených státech, kam se vydal na pozvání vlády Spojených států, aby zde spolu s dramatikem Cao Yuem přednesl sérii přednášek. Nadále se Lao She věnoval především psaní divadelních her, až do své tragické smrti roku 1966. Na počátku Kulturní revoluce se autor stal jedním z prvních terčů Rudých gard a ukončil svůj život skokem do jezera v blízkosti Pekingu. (Ying, 89-91)

Podle Zbigniewa Slupského je Lao Sheova tvorba charakteristická především svým zaměřením na přítomnost, pouze zřídka hledá náměty pro svá díla v minulosti, spíše se zaměřuje na svět, který zná z osobní zkušenosti, a proto se také mnoho jeho děl odehrává v Pekingu. Jak poznamenává Zbigniew Slupski, prostředí u Lao Sheho není jen kulisou, ale důležitou součástí vyprávění, svázanou s příběhem postav. Postavy autorových děl většinou pocházejí ze středních či nižších tříd. Mnohé z postav předválečných děl jsou studenti, neboť při jejich vytváření mohl spisovatel čerpat ze svých zkušeností učitele. (Slupski, 1966: 13-15) Důraz na osobní zkušenost a její místo v literární tvorbě naznačuje, že Slupski vnímá Lao Sheho jako spisovatele realistického, jehož cílem je vytvořit fikční svět, který by se co nejvíce podobal světu reálnému.

Dalším charakteristickým rysem Lao Sheovy tvorby je výrazný zájem o neobvyklé či podivné jevy. Příkladem může být povídka „U Chrámu velikého slitování“, v níž se setkáváme s motivem mladého muže pronásledovaného duchem mrtvého vychovatele. Tento zájem souvisí mimo jiné s autorovým zaměrem zaujmout, pobavit čtenáře. Tento rys

spisovatelovy rané tvorby později mizí a je vystřídán poněkud temnějším laděním děl vzniklých v průběhu třicátých let. (tamtéž, 17-19)

Mnohé rysy Lao Sheovy tvorby upomínají na literaturu doby předcházející, tj. sklonku dynastie Qing, především na žánr tzv. „odhalujícího románu“ (qianze xiaoshuo 谴责小说). Podobně jako v „odhalujícím románu“, také v příbězích našeho autora vystupuje mnoho postav podvodníků, šarlatánů či pokrytců. Záměrem autorů „odhalujících románů“ je odhalit neduhy společnosti a tak říkajíc jí nastavit zrcadlo. (Wang, 1997: 183-5) Toto zrcadlo je ale zakřivené a ukazuje skutečnost ještě horší a černější než je. Tento rys odhalujícího románu David Wang nazývá groteskním realismem. Groteskní rys takového realismu pak vychází z přesvědčení autorů pozdě-qingských románů, že skutečnost sama o sobě je natolik absurdní, že jejím jediným možným vyjádřením je pokřivení jejího obrazu. (tamtéž, 239). S touto podobou realismu souvisí i zájem o podivné jevy a neobvyklé události, který je tak výrazně přítomen v pozdně-qingských románech, jako je například Wu Jianrenův román *Podivné jevy spatřené během posledních dvaceti let*. Tento zájem o nadpřirozené je patrný i v Lao Sheových povídkách.

Dalším rysem „odhalujícího románu“ je to, že negativní jevy popisované v těchto dílech provokují smích spíše než pláč. Tento smích je podle Davida Wanga důležitým rysem ze dvou důvodů. Zaprvé ukazuje na převrácení stávajících pořádků, spisovatelé nechávají vše ušlechtilé a vážné upadat, a naopak pozvedají vše vulgární a zvířecké. Záměrem je zničení stávajícího systému jako takového. Zadruhé tento smích pozvedá, do té doby opomíjenou, literaturu, která má zábavný charakter. Humorná díla mají v čínské literatuře dlouhou tradici, ale jsou kritiky systematicky opomíjena. (tamtéž, 190) Mnohé z Lao Sheových povídek mají zábavný charakter, především ty, které vznikaly v rané fázi jeho tvorby. Příkladem je povídka „Spojenci“ (Tongmeng 同盟), ve které se dva přátelé snaží získat svoji vyvolenou vychvalováním vlastní nebojácnosti. Nakonec se však ukáže, že pravý opak je pravdou. Některé autorovy povídky potom mají charakter komický i tragický zároveň, jako například povídka „Vnuk“ (Bao sun 抱孙), ve které tchýně svou přehnanou péčí přivodí smrt vlastní snaše. Zvláštní kombinaci tragického a komického v této povídce by bylo nsnadné pochopit, kdybychom nevzali v úvahu skutečnost, že Lao Sheovu tvorbu výrazně ovlivnila tradiční literatura.

Zbigniew Słupski tedy vnímá Lao Sheho jako realistického spisovatele. Zdůrazňuje jeho zaměření na současnost, zakotvení jeho tvorby v prostředí jemu důvěrně známém, a také vyzdvihuje především ty povídky, ve kterých vystupují plastické, bohatě charakterizované

postavy. David Wang se naproti tomu zaměřuje především na nerealistické rysy autorovy tvorby, kterou přirovnává k frašce či melodramatu. Věnuje pozornost především té části autorovy tvorby, která má zábavný charakter, a z toho důvodu také vyzdvihuje takové postavy autorových děl, které charakterizuje jediná, často extrémně zvýrazněná vlastnost přičemž z hlediska psychologického jsou takové postavy poměrně ploché. Podobně jako David Wang, který psychologii postav nevnímá jako zásadní pro pochopení autorových děl, ani já nepřistupuji k postavám Lao Sheových povídek jako k postavám realistického typu, které by se svou psychologií měly podobat skutečným lidem. Předkládaná analýza naopak usiluje o to, aby představila postavy jsou významotvorné prvky, nositele dílčích významů vytvářejících celkový smysl povídek teprve v interakci s dalšími postavami.

1.2 Literární postava

Ve své práci se zabývám literární postavou jako významotvorným prvkem literárního díla. Proto úvodem zmíním některé důležité pojmy vztahující se k literární postavě jako takové a také k vývoji vnímání literárních postav v literární kritice. Jednou ze základních otázek, kterou si v souvislosti s literární postavou můžeme položit, je to, zda je vhodné považovat postavy za kopie skutečných lidí a při studiu literárních postav se zaměřovat především na jejich psychologii, na to, jak se vnitřní svět postav podobá mysli skutečných lidí, či zda je vhodnější postavy vnímat jako narativní agenty a všimnout si jejich funkčních aspektů. (Fořt, 2008: 13)

Významným zastáncem prvně jmenovaného přístupu k literárním postavám je Edward Morgan Forster (1879-1970). Forster vnímá literární postavy jako projekce autorovy osobnosti: „Romanopisec, v protikladu k mnoha svým kolegům umělcům, vytváří slovní masy, které se zhruba podobají jemu samému (...), dává jim jména a pohlaví, přiřazuje jim pravděpodobná gesta a umožňuje jim mluvit užitím uvozovacích znamének a chovat se konzistentně. Tyto slovní masy jsou jeho postavy.“ (Forster, 1969: 44) Skutečnost, že se postavy podobají autorovi, naznačuje, že Forster se při zkoumání fikčních postav zaměřuje především na to, jak se podobají či liší od skutečných lidí. (Fořt, 2008: 17)

Vladimír Jakovlevič Propp (1895-1970) se naproti tomu zaměřuje na to, jakou roli literární postavy v díle hrají. Atributy postav se mohou měnit, ale role, které plní, zůstávají stejné (Fořt, 2008: 21) „Při dalším zkoumání zjišťujeme, že pohádkové postavy, ať jsou jakkoli rozmanité, často dělají jedno a totéž. Způsob realizace funkcí se může měnit, představuje variabilní veličinu.“ (Propp, 1999: 27) V tomto pojetí tedy vlastnosti postav nebo jejich podobnost s postavami reálného světa není důležitá.

Z Proppova pojetí vychází koncepce Algirdase Juliena Greimase (1917-1992), navržená v práci *Strukturální sémantika* z roku 1966. Centrálním pojmem Greimasova systému je pojem *aktant*, subjekt, kterému je přisuzována nějaká činnost. Aktanty jsou základními elementy narativu, jejich konkrétními manifestacemi v konkrétních textech jsou potom *aktéři*. Greimas vyčleňuje šest základních typů aktantů, jsou to subjekt, objekt, vysílač, příjemce, pomocník a protivník. Jeden aktant může být ztělesněn několika různými aktéry, stejně jako aktér může představovat několik aktanciálních rolí zároveň. (Fořt, 2008: 23-5)

E. M. Forster tedy vnímá literární postavy jako postavy, pro které je zásadní jejich podobnost postavám skutečného světa. Vldimír Jakovlevič Propp a Algirdas Juilen Greimas se naproti tomu zabývají literárními postavami jako určitými funkčními prvky, jejichž rozborem lze dojít ke smyslu díla. Jak již bylo řečeno výše, ve své práci přistupuji k protagonistům analyzovaných povídek nikoli jako k literárním zobrazením individualizovaných hrdinů, ale především jako k nositelům významotvorné strukturní funkce. Můj přístup se tedy blíží pojetí Proppovu či Greimasovu, spíše než pojetí Forsterovu.

2. „Mírotvorce“ versus „násilník“

V povídkách „Černý a Bílý Li“ (Hei Bai Li 黑白李), „U Chrámu velikého slitování“ (Dabeisi wai 大悲寺外) a „Sousedé“ (Linjumen 邻居们) vystupují v roli hlavních protagonistů dvojice kontrastních postav. Zatímco jedna postava z takové dvojice se zpravidla vyznačuje zásadovostí, zdrženlivostí, mírností a zároveň jistou pasivitou, pro druhou postavu je naopak charakteristická větší či menší míra sobectví, dravosti či bezohlednosti a v neposlední řadě též činorodost. Takto protikladné, vzájemně se doplňující postavy vstupují v uvedených povídkách do těsných vztahů a interakcí, přičemž rozdílnost jejich povah dává impuls k vývoji děje.

2.1 „Černý a Bílý Li“¹

Povídka „Černý a Bílý Li“, poprvé vydaná roku 1934, je součástí autorovy první sbírky *Ganji* 赶集 (Povídky psané ve spěchu), která obsahuje, jak název napovídá, povídky psané v časové tísní pro různá periodika. Povídky této sbírky jsou velmi různorodé a zahrnují jak díla humorného charakteru, jako například povídku „Spojenci“ (Tongmeng 同盟), tak díla, která lze, podle Zbigniewa Słupského, označit jako charakterové studie. (Słupski, 1988: 82-5) Sem patří například „U Chrámu velikého slitování“ (Dabeisi wai 大悲寺外) či povídka „Černý a Bílý Li“, pro jejíž pochopení je, jak se domnívám, důležité brát v potaz významotvornou funkci protikladných postav v jejich vzájemném působení.

Zbigniew Słupski považuje povídku „Černý a Bílý Li“ za psychologickou studii. Jako stěžejní přitom vnímá vývoj obou hlavních protagonistů a tento svůj názor zdůvodňuje předpokládaným vlivem západní literatury na spisovatelovu tvorbu. (Słupski, 1988: 84) Leo Ou-fan Lee se naopak domnívá, že se uvedená povídka řadí mezi ta spisovatelova díla, ve kterých jsou postavy podřízeny prvotní myšlence, která stála u zrodu vyprávění, tedy že postavy jsou pouhým prostředkem vyjádření myšlenky. (Lee, 1990: 22) Dvojice kontrastních postav v tomto pojetí není prostředkem psychologického vykreslení nitra protagonisty, jako tomu je v dílech realistické literatury, kde je hlavním kritériem pravdivé zobrazení reality a literární postavy jsou zobrazovány jako lidské charaktery (Nünning, 2006: 656), ale spíše je

¹ V českém překladu jako „Bratři“, tento titul však stírá protikladnost postav, která je v čínském originále vyjádřena protikladnými barvami (Lao Še, *Konec slavného kopiníka*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a kultury, 1962)

využita k vytváření dramatických situací a interakcí mezi protagonisty. Právě tyto interakce jsou klíčovými významotvornými složkami povídky.

K této problematice se též vyjadřuje literární teoretik Miroslav Červenka: „...přítomnost nějakého prvku v díle je už sama sebou dostatečným důvodem, abychom předpokládali jeho záměrné začlenění do systému ostatních prvků. Stačí tedy pouhá koexistence prvků v díle, aby navzájem navázaly významové vztahy.“ (Červenka, 1992: 68) V případě zde pojednávaných povídek ovšem nejde o pouhou koexistenci prvků díla. Připomeňme si, jak uvádí Leo Ou-fan Lee, že tyto povídky patří mezi ta spisovatelova díla, jejichž cílem nebylo pouhé pobavení čtenáře, nýbrž měly být prostředkem vyjádření myšlenek, které považoval za zásadní. (Lee, 22) Výsledky analýzy ukazují, že—v souladu s názorem, který vyslovil Leo Ou-fan Lee—bychom postavy této ale též mnohých dalších Lao Sheových povídek neměli vnímat jako postavy realistického typu, pro něž je charakteristická přesvědčivě vykreslená psychologie a tím i určitá míra „existenční nezávislosti“ postavy ve fikčním světě. Spíše bychom k takovým postavám měli přistupovat jako k dílčím, do jisté míry nesamostatným, současně však výrazně komplementárním významotvorným prvkům.

Povídka „Černý a Bílý Li“ se pouze zdánlivě podobá těm literárním dílům dobové literatury, v nichž jde na první pohled o řešení problémů jako je postavení v rámci rodinné hierarchie či konflikt osobních ambicí a povinností. Příkladem takového díla, ve kterém je důraz kladen na zobrazení vývoje postav, jsou romány Ba Jinovy 巴金 (1904-2005). V románu *Rodina* (Jia 家) je například zobrazen konflikt mladší a starší generace, který ústí ve ničivou rodinnou krizi. (Ying, 2010: 7)

V povídce „Skandál“ (Qie shuo wuli 且说屋里) je podobný konflikt zobrazen jako střet mladé studentky s jejím otcem Bao Shanqingem, který je úspěšným a vlivným politikem. Studentka vede studentské povstání, namířené proti vlastnímu otci. Kontrastní dvojici postav, které jsou svázané příbuzenskými vztahy, lze nalézt i v jiných autorových povídkách, jako například v povídce „Žena z vesnice Liu“. Zásadním rozdílem mezi povídkami „Černý a Bílý“ Li a „Žena z vesnice Liu“ je záporné hodnocení jedné z postav ve druhé z uvedených povídek. Zatímco žena z vesnice Liu je vyhraněně zápornou postavou, či dokonce ztělesněním zla, povídka Černý a Bílý Li se takovému morálnímu hodnocení vyhýbá. (Lee, 28)

Následující analýza povídky „Černý a Bílý Li“ bude pokusem o osvětlení klíčové role vztahů a interakcí mezi hlavními postavami pro celkovou významovou výstavbu povídky. V povídce je vyprávěn příběh dvou bratrů z rodiny Li. Mladší z bratrů se chce osamostatnit,

snaží se vyvolat roztržku se starším bratrem, který se ho ale za každou cenu snaží ochraňovat a jednat za něj a udržení jejich vztahu je ochoten obětovat cokoli. Nejdříve mladšímu bratru přenechá dívku, kterou miluje, o kterou však mladší bratr ve skutečnosti vůbec nestojí, později dokonce převezme bratrovu roli v organizaci stávků rikšů, jejichž živnost ohrožuje zavádění tramvají. Pro tuto svoji činnost je nakonec na místo svého bratra zatčen a popraven.

Jak upozorňuje Leo Ou-fan Lee, je zvláštní, že ačkoli má zápletku povídky zprvu podobu milostného trojúhelníku, tento vztah velmi brzy v průběhu vyprávění končí a dívka, o kterou se bratři ucházejí, náhle mizí ze scény. Nabízí se otázka, proč Lao She vůbec milostnou zápletku učinil součástí příběhu. Zvláštností tohoto milostného trojúhelníku je, že soutěžení obou bratrů probíhá spíše jako vzájemné ustupování, takže vlastně o žádné soutěžení nejde. Jediný, kdo se citově angažuje, je dívka sama. Proto se Leo Ou-fan Lee domnívá, že milostná zápletky je tu prostředkem vyjádření vztahu obou bratrů. (Lee, 1990: 24-26)

Co se týče vzhledu, jsou oba bratři takřka identičtí, až na mateřské znaménko na čele staršího bratra, kvůli kterému se mu přezdívá Černý Li, zatímco o mladším bratrovi, který znaménko nemá, vypravěč hovoří jako o Bílém Li. Tato podobnost způsobuje opakovaně záměny obou postav. Nejistotu ohledně identity bratrů pociťují občas i postavy, které mají k oběma bratrům velmi blízký vztah, jako je vypravěč, který je blízkým přítelem Černého Li, nebo Pátý Wang, který je rodinou Li zaměstnáván jako rikša a který se přátelí s Bílým Li. Nejprve dochází k záměně Černého Li za Bílého Li. Černý Li chce uskutečnit riskantní plány za svého mladšího bratra, proto si vypálí své znaménko, aby se od bratra ničím nelišil. Vzhledem k tomu, že současně výrazně změní i své návyky a chování, ztrácí tímto činem svou původní identitu:

„Co druhý pán?“ „Nevím. Posledně, když jste odešel, si nevím čím vypálil to znaménko nad obočím a pořádkem se zhlížel v zrcadle.“ Konec. Nebylo znaménka a tedy ani Černého Li.“ (Lao Še, 1962: 130-1)

“二爷呢？” “不知道。那天你走后，他用了不知什么东西，把眉毛上的黑痣子烧去了，对着镜子直出神。” 完了，没了黑痣，便是没有了黑李，不必再等他了。(Lao She, 1982:105)

Přibližně dva měsíce po smrti Černého Li dojde k náhodnému setkání Bílého Li a vypravěče. Z promluvy vypravěče se dozvídáme, že Bílý Li během této krátké doby jakoby zestárl a přešel poněkud do podoby svého bratra. Pozoruhodná, téměř úplná podobnost obou hlavních protagonistů je jedním z rysů, kvůli kterým nelze tyto literární postavy řadit k literárním postavám realistického typu.

Navzdory prakticky totožnému vzhledu se oba protagonisté výrazně liší svými vlastnostmi. Jejich rozdílnost je dána několika výrazně protikladnými rysy, díky nimž hlavní protagonisty vnímáme jako dvojici staromilec—pokrokář, či dvojici aktivní—pasivní postava. Dvojici je také možné vnímat jako postavy, které polarizuje ohleduplnost na straně jedné a bezohlednost na straně druhé.

„Jak byl Černý Li člověk starého ražení, tak byl Bílý moderní.“ (Lao Še, 1962: 113) Černý Li, starší z bratrů, je charakterizován zálibou v tradičních činnostech, jako je věštění, vykládání hexagramů či hádání ze znaků. Mezi jeho kurióznější záliby patří rovnání šálků s dekorem rybiček:

„Pootočil jeden, pak zas druhý tak, aby se všechny rybičky dívaly přímo na něho. Když se mu to podařilo, zaklonil se v židli, jako když malíř, který právě nanese na plátno novou barvu, poodstoupí a pozoruje svou práci. Pak začal šálek za šálkem otáčet zas jiným směrem, aby si tímž způsobem seřadil rybičky na opačné straně. A zase se zaklonil a pozorně zkoumal své dílo. Potom obrátil hlavu a s dětskou radostí se na mě usmál.“ (tamtéž, 114)

他摆弄那四个碗。转转这个，转转那个，把红鱼要一点不差的朝着他。摆好，身子往后仰一仰，象画家设完一层色那么退后看看。然后，又逐一的转开，把另一面的鱼们摆齐。又往后仰身端详了一番，回过头来向我笑了笑，笑得非常天真。(Lao She, 1982: 93)

Jiným projevem „staromilectví“ Černého Li je jeho lpění na tradičních hodnotách, zejména bratrské oddanosti. Ideál bratrské oddanosti je posílen prvkem, který sice nepatří do čínské tradice, zájmem o křesťanství, které je však pro Černého Li přitažlivé především požadavkem obětovat se pro druhé. Spojení těchto dvou vlivů generuje velmi intenzivní oddanost bratrovi. Staromilectví a nemodernost staršího bratra je opakovaně tematizována:

„Přenechal jsem ji našemu Čtvrtému. (...) nemohu přece dopustit, aby se pro děvče pokazila bratrská shoda.“ „Proto také nejsi moderní člověk,“ dal jsem se do smíchu.“ (Lao Še, 1962: 114)

“我把她让给老四了，”接着大排行，白李是四爷，他们的伯父屋中还有弟兄呢。“不能因为个女子失了兄弟们的和气。”“所以你不是现代人，”我打着哈哈说。“所以你不是现代人，”我打着哈哈说。(Lao She, 1982: 93)

Bratrská oddanost Černého Li později vede k ještě radikálnější oběti, když přebírá roli mladšího bratra ve věci, která se přičítá jeho hodnotám, a připojuje se k boji proti zavádění tramvají s cílem bránit zájmy rikšů.

Bílý Li, mladší z bratrů, je postavou revolucionáře. Aktivně a bez ohledu na následky pro lidi okolo sebe prosazuje změnu společnosti:

„Byl jedním z těch lidí, u nichž na první pohled cítíš, že jsou povoláni k tomu, aby se chápali vedení. Z každé jeho věty bylo jasné, že buď půjdete poslušně cestou, kterou on ukáže, nebo skončíte pod gilotinou. Žádné zdvořilůstky pro něho neexistovaly, byl pravým opakem svého bratra.“ (Lao Še, 1962: 117)

他这个人，叫你一看，你就觉得他应当到处作领袖。每一句话，他不是领导着你走上他所指出的路子，便是把你绑在断头台上。他没有客气话，和他哥哥正相反。(Lao She, 1982: 95)

Přirozenou součástí „pokrokářství“ Bílého Li je odpor k tradici a k němu se družící cynický přístup ke světu:

„Vztahy mezi mužem a ženou nejsou v podstatě nic jiného než potřeba ukojit zvířecí pud. A kvůli tomuhle že bych se bez ní nemohl obejít? Bratr ovšem pokládá tyto zvířecí vztahy za něco posvátného, a proto před ní se vši vážností bil čelem o zem, až mu zmodral nos. A ještě si myslel, že já bych měl dělat to samé. Musí prominout, ale těmhle zálibám neholduji!“ (Lao Še, 1962: 117)

男与女的关系，从根儿上说，还不是……？为这个，我何必非她不行？老二以为这个关系应当叫作神圣的，所以他郑重地向她磕头，及至磕了一鼻子灰，又以为我也应当去磕，对不起，我没那个瘾！(Lao She, 1982: 95)

Bílý Li je tedy radikál a revolucionář, jenž—na rozdíl od mnohých postav děl dobové čínské literatury—odmítá romantickou lásku. Tento cynismus Bílého Li je, mezi jinými, výrazem Lao Sheovy nedůvěry k revolučními myšlenkami poblázněné mládeži. Tato nedůvěra je patrná i z jiných spisovatelových děl, velmi výrazně je přítomna například v povídce „Nový Hamlet“ (Xin Hanmuliede 新韩穆烈德), inspirované postavou slavné Shakespearovy hry. Protagonistou povídky „Nový Hamlet“ je student utápějící se ve váhání a úzkosti, aniž by kdy uskutečnil své revolucionářské sny. (Wang, 1992: 126)²

² Konflikt Bílého a Černého Li má paralelu v konfliktech mezi postavami jiných Lao Sheových povídek, v nichž jsou dvojice protikladných postav prostředkem ztvárnění konfliktu mezi studenty a příslušníky starší generace. V povídce „U Chrámu velikého slítování“ k nejvýraznějším rysům studenta Ding Genga patří náladočnost, vrtkavost a nedůslednost, kvůli nimž mu spolužáci přezdívali „slečinka“. Dále je tato postava charakterizována nečestností a nechutí k práci. Postava pana Huanga, který je protikladem Ding Genga, je naproti tomu charakterizována pílí, poctivostí, důsledností a skromností. Ding Gengovy špatné vlastnosti, které vytvářejí

Jiným rysem, který výrazně odlišuje oba protagonisty zkoumané povídky, je míra jejich aktivity či naopak pasivity. Černý Li není charakterizován jako postava pasivní v tom smyslu, že by trpěl příkoří jako například postava Xia Lianovy první ženy ze spisovatelovy povídky „Žena z vesnice Liu“ (Liutunde 柳屯的), ale spíše svojí zálibou v poklidných tradičních činnostech, kterým se věnuje se zvláštním zápalem právě v situacích, které volají po revolučních činech. V době, kdy Černého Li trápí obavy o mladšího bratra, začíná se, vedle toho, že pokračuje v provozování svých staromilských koníčků, věnovat též náboženství:

„Zároveň také den ode dne stále přibývalo všelijakých jeho libůstek a koníčků: věštil, vykládal hexagramy, hádal ze znaků, studoval náboženství... Ale nic z toho mu nepomohlo přijít na kloub bratrovým plánům, darmo jen vzrůstaly jeho obavy. Tím nechci říci, že dával svou úzkost nějak najevo. To ne, byl pořád stejně tichý a pomalý jako dřív. Jeho projevy jakoby nikdy nemohly stačit jeho citovým hnutím, ať byl v nitru sebevíc rozrušen, jeho pohyby zůstávaly pomalé, tak pomalé, jako kdyby si se svým vlastním životem jenom pohrával jako s hračkou.“ (Lao Še, 1962: 121)

他的小玩艺也一天比一天增多：占课、打卦、测字、研究宗教……什么也没能帮助他推测出老四的计划，只添了不少的小恐怖。这可并不是说，他显着怎样的慌张。不，他依旧是那么婆婆妈妈的。他的举止动作好象老追不上他的感情，无论心中怎样着急，他的动作是慢的，慢得仿佛是拿生命当作玩艺儿似的逗弄着。(Lao She, 1982: 98)

Černý Li je tedy už velmi brzy vyobrazen jako pasivní postava, ve skutečnosti ale pasivní postavou není. Odlišnost od Bílého Li se nápadně projevuje například ve způsobu, jakým se Černý Li dvoří své vyvolené. Bílý Li hodnotí přístup svého bratra slovy: „Koukej, já jsem před ní nebil čelem, ale zato když se naskytla příležitost, tak jsem ji líbal. Měla to ráda, rozhodně jí to působilo větší požitek než klanění.“ (Lao Še, 1962: 118)³

Konflikty mezi postavami bratrů v povídce „Černý a Bílý Li“ úzce souvisejí i se třetím rysem charakterizujícím odlišnost dvou hlavních postav, tj. s jejich přemírou či nedostatkem ohleduplnosti. Po této stránce se rozdíl mezi oběma bratry zprvu jeví jako vskutku zásadní. Černý Li tento ideál teoreticky staví nade vše a také ho ze všech sil naplňuje. V souladu se svým ideálem bratrského vztahu, Černý Li vše obětuje zájmům bratra. Naopak

obraz studenta, přesně odpovídající autorovu názoru na studenty a mladé lidi vůbec, jak o něm hovoří Slupski ve výše citované pasáži, jsou ještě akcentovány srovnáním s postavou pana Huanga.

³ Milostná zápletka tvoří důležitou součást vyprávění, analogickou druhé části, která se týká záležitostí celospolečenského významu. Z tohoto důvodu není možné vnímat tuto část vyprávění jako zanedbatelnou.

Bílý Li sleduje jen své vlastní zájmy: „Žádné zdvořilůstky pro něho neexistovaly, byl pravým opakem svého bratra.“ (tamtéž, 117)

Nicméně v průběhu vyprávění vychází najevo, že Bílý Li není tak bezohledný, jak by se mohlo na první pohled zdát. Je to patrné např. z promluvy Černého Li: „Domníváš se, že je to ještě mládě, vznětlivé a nerozvážené? To jenom předstírá, aby nás zmátl. Ve skutečnosti má pro mě veliké pochopení, nechce mě přivést do neštěstí.“ (tamtéž, 123) Tento souboj ohleduplnosti ústí v netypický milostný trojúhelník, o němž Leo Ou-Fan Lee ve své studii hovoří jako o souboji charakterizovaném překvapivým vzájemným ustupováním. (Lee, 1990: 24-5) Tento odlišující rys je nadále komplikován faktem, že ohleduplnost Černého Li je Bílým Li vnímána jako omezující a škodlivá: „Pořád ve mně vidí „mladšího bratříčka“, pořád svými city omezuje svobodu jednání druhých, pořád předstírá, že mi rozumí, a přitom ve skutečnosti zaspal dobu. Je to moje doba, a není zapotřebí, aby si on se mnou dělal starosti.“ (Lao Še, 1962: 119) Tato stránka vztahu Černého a Bílého Li připomíná konflikt mezi Ding Gengem a panem Huangem z povídky „U Chrámu velikého smilování“, kde je vychovatelův soucit a odpuštění interpretováno Ding Gengem jako neupřímné, ne-li přímo pokrytecké.

V průběhu vyprávění dochází k výrazné změně charakteristik protagonistů. Zaměnitelnost obou bratrů je ještě podtržena lhostejností dívky, která budí dojem, že jí je v podstatě jedno, který z bratrů se o ni uchází. Také vypravěč překvapivě snadno přenáší své sympatie z jednoho bratra na druhého. Identita obou bratrů se stává stále nejasnější i kvůli tomu, že Černý Li jakoby se posléze změnil ve dvojníka svého mladšího bratra, což se nejnápadněji projevuje v jeho vzezření. Svému bratru se začíná podobat i chováním. Když začíná připravovat tajné plány, což byla zprvu doména Bílého Li, začíná se také odcizovat vypravěči, se kterým ho dosud poutalo pevné přátelství: „Navrhl jsem vypít jako obvykle konvici pálenky. S úsměvem odmítl: „Ty se napij, ale já si s tebou vezmu jen trochu něčeho k jídlu. Zanechal jsem pití.“ (Lao Še, 1962: 126) Pití patří k přátelským rituálům, které Černý Li s vypravěčem sdílí, a jeho porušení ukazuje na závažné ohrožení tohoto přátelství. Tímto způsobem se také připodobňuje Bílému Li, který chová k vypravěči odpor. Nakonec také Černý Li přebírá roli Bílého Li v jeho ambiciózním a nebezpečném projektu a stává se vůdcem stávk. Poté co si vypálí mateřské znaménko, nezbývá nic, co by ho od bratra odlišovalo.

Právě v tomto okamžiku Bílý Li záhadně mizí, jakoby splnil svoji roli, podobně jako předtím z vyprávění mizí dívka. Znovu se objevuje až v úplném závěru vyprávění, v jakémsi epilogu. Když se Bílý Li znovu objeví, je jakoby proměněn: „Bílý Li za ten čas jakoby zestárl,

přicházel teď ještě víc do podoby bratra.“ (tamtéž, 133) Změněný vzhled Bílého Li je nepochybně odrazem jeho duševního rozpoložení, které muselo být otřeseno faktem, že mu jeho bratr znemožnil uskutečnit ambiciózní plán. I když je Černý Li po smrti, stále maří úsilí mladšího bratra „postavit se konečně na vlastní nohy“. Tato situace typologicky připomíná vychovatele z povídky „U Chrámu velikého smilování“, který i po smrti pronásleduje svůj „protiklad“, mladého Ding Genga.

Bílý Li se postupně stává pasivním prvkem, redukovatelným na prostředek, umožňující rozvoj Černého Li. „...Bílý Li slouží jako katalyzátor, který vytváří zápletku vyprávění a je hlavním zdrojem tajemství, na jehož pozadí je vykreslen charakter Černého Li.“ (Lee, 1990: 27) Postavy v povídce „Černý a Bílý Li“ sice ztělesňují protiklady, které by byly vhodným materiálem pro psychologickou studii, ale jejich povaha a interakce jsou dohnány do extrému, který takovou interpretaci vylučuje. Skutečnost, že tito protagonisté vykazují protikladnost v tolika ohledech, poukazuje na to, že nemůže jít o postavy realistického typu. Tomuto dále nasvědčuje i symetricky vystavěná zápleтка, díky níž si protagonisté v okamžiku „protnutí“ svých drah vyměňují role. Jak již bylo ukázáno výše, specifická konstelace postav je rysem, který povídku „Černý a Bílý Li“ řadí ke spisovatelovým povídkám, jakou je například povídka „Sousedé“, které bude věnována pozornost níže.

2.2 „U Chrámu velikého slitování“

Povídka „U Chrámu Velikého slitování“ z roku 1933 pochází ze sbírky *Ganji* 赶集 (Povídky psané ve spěchu) (Šlupski, 1988: 82) V této povídce sedmnáctiletý mladík Ding Geng zaviní smrt vychovatele pana Huanga tím, že po něm hodí dlažební kostkou. Celý život má potom pocit, že ho pronásleduje vychovatelova kletba, a že proto nemůže ničeho v životě dosáhnout. Nakonec se nastěhuje do chrámu, u kterého je vychovatel pohřben, a každý den ho chodí k jeho hrobu proklínat.

V této povídce, podobně jako v povídce „Černý a Bílý Li“, tedy vystupuje dvojice kontrastních postav, které se střetávají ve vyhrocených situacích, přičemž tyto vyplývají především z rozdílnosti jejich povah. U Ding Genga a pana Huanga je možné pozorovat podobné kontrastní rysy jako u dvojice protagonistů povídky „Černý a Bílý Li“. Jedním z těchto rysů je věkový rozdíl mezi postavami. Starší a mladší bratr z povídky „Černý a Bílý

Li“ má tak analogii v postavách vychovatele a žáka z povídky „U Chrámu Velikého slitování“. Povídka „U Chrámu Velikého slitování“ se ovšem od povídky „Černý a Bílý Li“ odlišuje tím, že postavy jsou tu podrobeny morálnímu hodnocení. Zatímco postavy povídky „Černý a Bílý Li“ se neodlišují zásadním způsobem vlastnostmi, které by bylo možné označit za dobré nebo špatné, protagonisté povídky „U Chrámu Velikého slitování“ jsou vypravěčem přímo charakterizovány jako kladné či záporné. Protikladu ohleduplný—sobecký z povídky „Černý a Bílý Li“, kde přitom rozdělení těchto vlastností není stálé a podléhá přehodnocování v průběhu vyprávění, odpovídá protiklad dobrotivý—zlovolný, jenž je v povídce „U Chrámu Velikého slitování“ daný a neměnný. Podobně jako jsme to pozorovali u povídky „Černý a Bílý Li“, také v povídce „U Chrámu Velikého slitování“ se setkáváme s protikladem agent—trpitel.

Ding Geng z povídky „U Chrámu velikého slitování“ je, jakožto příslušník mladší generace, která je ve spisovatelově díle častým předmětem kritiky, vykreslen ve výrazně nepříznivém světle, což se projevuje i v neatraktivním zjevu protagonisty: „Stále nosil modrou plátěnou suknicí, obličej měl plný vyrážky a na očích věčně žlutou sedlinu, jako by užíval nějakých kapek.“ (tamtéž, 162) Vzhled protagonistů je tu, podobně jako v povídce „Černý a Bílý Li“, využit ke zdůraznění protikladnosti postav. Zatímco v povídce „Černý a Bílý Li“ bylo tohoto účinku dosaženo prostřednictvím načrtnutí takřka totožného vzhledu postav odlišených pouze mateřským znaménkem, v povídce „U Chrámu velikého slitování“ je k tomuto účelu využito kontrastní, morálně zabarvený popis vzhledu postav. Tento popis je subjektivně zabarvený, protože jde o líčení vypravěče, který je zároveň postavou, a k protagonistům tedy zaujímá subjektivní stanovisko. Vyzdvihování Ding Gengova neatraktivního vzezření kontrastuje s líčením zjevu pana Huanga, především jeho očí: „Jeho černý pohled, když jste se mu dívali jen do očí, jakoby měl moc zahladit veškerý směšný dojem, který zanechávala jeho tloušťka. Byl to *božský* pohled šťastného, dobromyslného tloušťka, pohled vysílaný do rušného, pestrého, veselého světa.“ (tamtéž, 150), „Šedá plátěná suknicí, která volně splývala po silném těle pana Huanga, se v tom okamžiku měnila v háv dobrotivého božstva.“ (tamtéž, 151) Pan Huang je prostřednictvím líčení vnějších rysů charakterizován jako výlučný člověk, ztělesnění dobra.

Černý Li v povídce „Černý a Bílý Li“ je sice vypravěčem označen za světce, ale jeho charakteristika zdaleka není tak pozitivní jako charakteristika pana Huanga, ba dokonce je předmětem mírné kritiky. Zatímco mírná povaha Černého Li je vypravěčem vnímána jako

slabost, ta samá vlastnost u pana Huanga je naopak spojována s vnitřní silou projevující se v jeho reakcích:

„Na něj! Bijte ho!“ Zadní řady povstaly. (...) Pan Chuang se však ani nepohnul! Jako kdyby byl najednou sebral síly, prudce zvedl hlavu. Jeho pohled byl děsivý. Neminulo však ani půl minuty a opět hlavu sklopil, zdálo se, že toho lituje a celou vůlí potlačuje hněv, který v něm vzkypěl. Byl „člověk“, avšak s lidskými silami se chtěl povznést k nadlidským výšinám.“ (Lao Še, 1962: 159)

“打！”后面的全立起来。(...)可是黄先生没动！好象蓄足了力量，他猛然抬起头来。他的眼神极可怕了。可是不到半分钟，他又低下头去，似乎用极大的忏悔，矫正他的要发脾气。他是个“人”，可是要拿人力把自己提到超人的地步。(Lao She, 1982: 31)

Tato charakteristika pana Huanga kontrastuje s nelichotivým způsobem, jakým je charakterizován Ding Geng. Mezi zápornými vlastnostmi tohoto protagonisty nejvíce vystupuje do popředí nestálost a náladovost: „Hodný, málomluvný, jednou se přátelil s tím, pak zas s oním, někdy sám od sebe uklidil celou ložnici, podruhé si celý den nemyl obličej. Proto byl slečinkou- že byl tak rozmarný, náladový.“ (Lao Še, 1962: 162) Svou nestálostí se Ding Geng výrazně odlišuje od postavy pana Huanga, jenž je charakterizován nesmírnou trpělivostí a pílí:

„Neměl velké vzdělání, a přesto s námi musel každý večer ve studovně číst.(...) Když předčítal, v zimě v létě se mu perlil na čele pot(...) Pak se vždycky najednou z ničeho nic prostosrdečně zasmál, vzdychl, a bílým kapesníkem, připomínajícím spíš malé prostěradlo, si stíral s čela pot.“ (Lao Še, 1962: 151)

他没有什么学问，虽然他每晚必和学生们一同在自修室读书(...)他读起书来，无论冬夏，头上永远冒着热汗(...)忽然，他那么天真的一笑，叹一口气，用块象小床单似的白手绢抹抹头上的汗。(Lao She, 1982: 25)

Rozdílnost dvojice protagonistů, z nichž jeden je mladší a druhý starší, vyznívá kriticky vůči mladé generaci. Jak již bylo poznamenáno, podobnou kritiku mladých nalézáme i v řadě jiných spisovatelových děl.

Dynamickým prvkem v povídce „U Chrámu velikého slitování“ je bezpochyby postava Ding Genga, je agentem, který posouvá děj dopředu. Jedním z nejvýraznějších rysů této postavy je prchlivost: „Najednou ho popadl rozmar, možná že pan Chuang ho před nedávnem vyplísnil, možná že se mu hlava pana Chuanga zdála komickou a chtěl vyzkoušet, jestli by se dala rozbít, možná...“ (tamtéž, 163) Tímto dynamickým rysem své osobnosti připomíná Ding Geng postavu Bílého Li z povídky „Černý a Bílý Li“, postrádá však jeho hodnoty a ideály a na rozdíl od Bílého Li je jednoznačně zápornou postavou.

Pan Huang je naproti tomu obětí. Střetnutí hlavních protagonistů povídky „U Chrámu velikého slitování“ končí smrtí pana Huanga, podobně jako tomu je v povídce „Černý a Bílý Li“, v níž konflikt mezi bratry končí smrtí Černého Li. Smrt jednoho z protagonistů má v povídce „U Chrámu velikého slitování“ zvláštní význam. Následující pasáž přibližuje vztah pana Huanga a jeho žáků:

„Mezi mými spolužáky bylo několik hochů, kteří pana Huanga neměli v lásce. Ne že by nebyl obdařoval svou přízní všechny rovnou měrou, a také ne proto, že by se byl některý z nich přesvědčil o neupřímnosti jednání pana Huanga. Bylo to střetnutí mezi velikostí a malostí, jehož výsledkem je vždy porážka velikosti, jako by bez této porážky velikost ani nemohla velikostí být.“ (Lao Še, 1962: 153)

我们的同学里很有些个厌恶黄先生的。这并不因为他的爱心不普遍也不是被谁看出他是不真诚，而是伟大与藐小的相触，结果总是伟大的失败，好似不如此不足以成其伟大。(Lao She, 1982: 26)

Tato ukázka se sice týká vztahu pana Huanga a jeho žáků obecně, nicméně se domnívám, že platí i pro vztah pana Huanga a Ding Genga, a dá se vztahovat i na tragické události, ke kterým dochází později. Jinak řečeno, nebýt Ding Genga, pan Huang by se nestal tak výlučnou postavou.

Významným rozdílem oproti povídce „Černý a Bílý Li“ ovšem je, že smrtí pana Huanga povídka „U Chrámu velikého slitování“ nekončí. Povídka se smrtí protagonisty dělí na dvě poloviny. V druhé polovině je pohled zaměřen zcela na Ding Genga. Tuto skutečnost by bylo možné interpretovat tak, že Ding Geng je zde tou důležitější postavou a že smrt dobrotivého vychovatele slouží k tomu, aby vynikla jeho špatnost. Na druhou stranu výstavba této povídky, která se v mnohém podobá výstavbě povídky „Černý a Bílý Li“, umožňuje i opačnou interpretaci. Zdá se, že Ding Geng, který je, podobně jako Bílý Li, hybatelem událostí, je postavou, která slouží zdůraznění dobrotivého charakteru pana Huanga. Aby byl pan Huang ukázán jako veskrze dobrý, musí být Ding Geng ukázán jako opravdu zlý a skutečnost, že Ding Gengovi je věnována velká část vyprávění, tomuto jen dává vyniknout. Také v povídce „U Chrámu velikého slitování“, podobně jako v povídce „Černý a Bílý Li“, je to vztah dvou kontrastních postav—nikoli postavy jako jednotlivci—klíčovou složkou významové výstavby díla.

2.3 „Sousedé“

V povídce „Sousedé“ z roku 1993, tj. také z autorovy první sbírky *Ganji* (Ślupski, 1988: 82), je vyprávěno o soužití dvou rodin, které žijí v bezprostředním sousedství. Bohatí a arogantní Mingovi mají rozmazlené děti, které chodí Yangovým pustošit zahrádku a trhat květiny. Manželé Yangovi jsou učitelé, a proto nejsou zdaleka tak bohatí jako jejich sousedé. Ti jimi pohrdají pro jejich chudobu a zároveň je popouzí vzdělání a slušné vychování Yangových, které v jejich vlastním životě nemá místo a které si vysvětlují jako slabost či pokrytectví.⁴ Jednoho dne děti Mingů sousedům otrhají vinnou révu, která toho roku poprvé začala rodit. Paní Yangová se rozhodne, že už nebude čekat, až se Mingovi sami omluví, a zajde za paní Mingovou. Dojde tak ke kontaktu dvou rodin, který by byl jinak velmi nepravděpodobný vzhledem k tomu, k jak rozdílným sociálním vrstvám obě rodiny náležejí.

Protagonisty, kteří se nikdy osobně nesetkají, ačkoli spolu poměrně intenzivně, byť nepřímou, komunikují, nacházíme také v povídce „Lékařský předpis“ (Yao 抓药). Jedná se o postavy úspěšného spisovatele Ru Yina a literárního kritika Qing Yana, který pravidelně kritizuje Ru Yinova díla tím, že je označuje nálepkou „nezdravého myšlení“. Tito protagonisté, podobně jako protagonisté povídky „Sousedé“, náležejí k nepřátelským táborům, jejichž příslušníci spolu za běžných okolností nekomunikují. Jako v povídce „Sousedé“, i v této povídce jedna z postav spekuluje o tom, jaké by to bylo, kdyby došlo k osobnímu setkání.⁵

V povídce „Sousedé“ lze nalézt hned dvě dvojice kontrastních postav, což přispívá k symetrii, která je charakteristická nejen pro tuto povídku, ale i pro řadu jiných spisovatelových děl; vedle povídky „Černý a Bílý Li“ se jako další příklad nabízí povídka „Spojenci“ (Tongmeng 同盟), jejíž děj vytvářejí dvě takřka identické zápletky.⁶ Stejně jako je pan Ming protipólem pana Yanga, tak se i paní Mingová odlišuje od paní Yangové. Jsou to právě manželky, které na sebe berou iniciativu a které vytvářejí konflikt a tedy i zápletku

⁴ Toto je motiv, který lze nalézt mimo jiné také v povídkách „Černý a Bílý Li“ a „U Chrámu velikého slitování“. Bílý Li z povídky „Černý a Bílý Li“ považuje starostlivost staršího bratra za omezování vlastní svobody. S nepochopením se setkává i laskavost pana Huanga z povídky „U Chrámu velikého slitování“, když je Ding Gengem pokládána za pokrytectví.

⁵ Tím, co tyto dvě povídky odlišuje, ale je vzájemné pochopení, se kterým k sobě hlavní protagonisté povídky „Lékařský předpis“ přistupují. Spisovatel dochází k názoru, že Qing Yanova vágní, nekonkrétní kritika, která pracuje jen s jednou dokola omílanou formulkou, je výsledkem strachu z kontroverzních témat, která by i kritika mohla ohrozit, pokud by se k nim vyjadřoval. Qing Yan na druhou stranu má pochopení pro úděl spisovatelů, kteří, i když prorazí u nakladatelů a čtenářů, stále ještě musí čelit jedovatým výpadům literárních kritiků. Protagonisté povídky „Sousedé“ se naproti tomu druhou stranu pochopit nesnaží. Zatímco v povídce „Lékařský předpis“ nikdy k žádné osobní konfrontaci nedojde, v povídce „Sousedé“ konflikt protagonistů ústí v dramatický akt násilí.

⁶ Dva přátelé se dvakrát po sobě zamilují do stejné dívky a pokaždé jsou poraženi třetím nápadníkem.

povídky. Důležitost ženských postav v této povídce je mimo jiné předznamenána tím, že prvních několik odstavců je věnováno představení jedné z nich, paní Mingové:

„Paní Mingová byla osoba navýsost prozíravá. Nejenže panu Mingovi porodila syna a dceru, ale ještě se i ondulovala, přestože jí už táhla čtyřicítka. Jedno jí však dnem nocí nedalo pokoje: věděla, že má veliký nedostatek-byla totiž negramotná. Podnikala všechno, aby tuto vadu vyrovnala.“ (Lao Še, 1962: 42)

明太太的心眼很多。她给明先生已生了儿养了女，她也烫着头发，虽然已经快四十岁；可是她究竟得一天到晚悬着心。她知道自己有个大缺点，不认识字。为补救这个缺欠，她得使碎了心。(Lao She, 2012)

Úvodní charakterizace paní Mingové akcentuje vnitřní napětí a konflikt, postava je představena jako hybatel, který bude mít značný vliv na vývoj událostí.

Postavy pana Minga a pana Yanga jsou, podobně jako dvojice protagonistů povídek „Černý a Bílý Li“ a „U Chrámu velikého slitování“, rozdílní z několika hledisek. Nejnápadnější odlišností je sociální rozdíl mezi těmito dvěma postavami, z nichž jedna je bohatým obchodníkem a druhá chudým učitelem. Další odlišností je chování. Zatímco pan Yang je mírný a zdvořilý, pan Ming se chová arogantně a hrubě. I v této povídce je kontrast neomalenosti a mírnosti přímo propojen s destruktivní aktivitou jedné postavy a trpnou pasivitou postavy druhé. Podobně, jako tomu bylo v povídce „Černý a Bílý Li“, se zde mírnější z obou postav, kterou je možné charakterizovat jako trpitele, nakonec stává postavou konající.

Ze způsobu, jakým je charakterizována postava pana Minga, je patrné, že profese obchodníka, na rozdíl od povolání učitele, má v této povídce tematizovat velmi negativní vlastnosti. Jednou z výrazných vlastností pana Minga je krajní pragmatičnost a zbožňování peněz: „Panu Mingovi dělalo obzvláště dobře, když děti říkaly, že „se to nebo ono koupí“.“ „Koupit“ pro něj znamenalo největší vítězství. Byl by kupoval domy, půdu, auta, šperky... při pomýšlení na to se vždy znovu kochal vědomím své velikosti.“ (Lao Še, 1962: 50) K nelichotivé charakteristice pana Minga přispívá také jeho sobectví a nezájem o vlastní zemi: „Stát ani společnost pro něho neexistovaly, měl však svůj ideál a to hromadění peněz, aby stál bezpečně a nezávisle, jako skalisko uprostřed roviny.“ (tamtéž) O jeho nedostatku vlastenectví také svědčí následující charakteristika: „Byl ostatně přesvědčen, že žádný dopis, ani toho nejvyššího čínského úředníka, nemá cenu jediného podpisu cizince.“ (tamtéž, str. 49)

Postava pana Minga je poměrně plasticky vykreslena, podobně jako tomu je i u mnohých jiných záporných postav ve spisovatelových povídkách, které jsou zpravidla bohatě charakterizovány, zatímco jejich kladné protějšky jakoby zůstávaly skryty v jejich stínu. Tak

je tomu i u postavy pana Yanga, jehož dobré vlastnosti, spojované s jeho povoláním a společenským postavením, jsou z velké části implikovány srovnáním s postavou pana Minga. Jak příklad lze uvést charakteristiku pana Minga, díky níž zřetelně vyvstává kontrastní obraz pana Yanga jako chudého ctnostného učitele: „Ze zaměstnání věděl, že podpisovat listiny a vyklepávat na stroji úřední smlouvy je věc užitečná; ale nechápal, k čemu by mohly být dobré dopisy nějakých hladových školometů.“ (tamtéž, 49) Postava pana Minga, podobně jako i další postavy analyzovaných děl, tedy není postavou s realisticky vykreslenou psychologií, nýbrž především postavou, která ve vyprávění plní komplementární funkci a spoluvytváří tak svébytnou významovou výstavbu povídky.

Skutečnost, že je v povídce „Sousedé“ tematizována problematika společenských rozdílů a s nimi souvisejících rozdílů ve vzdělání a kulturnosti, je patrná také z následující charakteristiky pana Yanga:

„Nakonec se ustanovil na tom, že dopis přece jenom odešle, hned zítra ráno, ale zároveň k němu přiloží vlastní řádky s žádostí, aby Mingovi drželi své děti trochu zkrátka. Ať ten sprostáček vidí, jak zdvořile a velkomyslně jedná vzdělaný člověk. Nedoufal, že by pan Ming litoval svých činů. Chtěl mu pouze dokázat, že učitelé jsou gentlemani.“ (Lao Še, 1962: 53)

他想着想着可就又变了主意，他第二天早晨还是把那封送错的信发出去。而且把自己寄的那封劝告明家管束孩子的信也发了；到底叫明混蛋看看读书的人是怎样的客气与和蔼；他不希望明先生悔过，只教他明白过来教书的人是君子就够了。(Lao She, 2012)

Vrstva obchodníků a bohatých lidí obecně je spojována se špatnými vlastnostmi nejen v pasážích, které přibližují názor vypravěče, ale i v těch pasážích, které přibližují vnitřní svět pana Yanga. Problematika společenského postavení je vědomě reflektována postavami a ovlivňuje jejich jednání a vzájemné interakce.

Postava pana Minga je představena slovy: „Pan Ming mohl nosit hlavu vysoko.“ (tamtéž, 44) Již na začátku je tedy pan Ming charakterizován jako samolibý, arogantní člověk, a tento dojem zůstává nezměněn v průběhu celého vyprávění. K této charakteristice pana Minga přispívá i postava paní Mingové, která je aktivnější postavou než je pan Ming a její nepříjemné vlastnosti vycházejí více najevo. Nezdrořilost paní Mingové je patrná z následující výměny názorů s paní Yangovou:

„Naše réva...“ obličej paní Yangové zvolna ztrácel barvu, „víte, ono to dá dost práce začala ním rodit teprve třetím rokem!“
„Však také mluvím o vaší révě. Je to kyselé jako šťovík, děti by mi to nesměly dát do úst. Vždyť to máte zakrnělé, proto to tak málo rodí!“ (Lao Še, 1962: 47)

“我们的葡萄，”杨太太的脸渐渐白起来，“不容易，三年才结果！”
“我说的也是你们的葡萄呀，酸的；我只许他们拿着玩。你们的葡萄泄气，才结那么一点！” (Lao She, 2012)

S arogancí Mingových kontrastuje zdvořilost a čestnost Yangových:

„...když tu přinesla služební dopis. Pan Yang ho vzal a podíval se na něj; číslo domu souhlasilo, ale adresa zněla na pana Minga. Blesklo mu hlavou, že by mohl dopis zadržet, ale hned se v duchu káral, že by takové jednání bylo nedůstojné slušně vychovaného člověka. Poručil služebné, aby zanesla dopis sousedům.“ (Lao Še, 1962: 50-51)

[...]老妈子拿进一封信来。杨先生接过一看，门牌写对了，可是给明先生的。他忽然想到扣下这封信，可是马上觉得那不是好人应干的事。他告诉老妈子把信送到邻家去。(Lao She, 2012)

Mírná povaha pana Yanga a jeho ženy je však Mingovými pokládána za slabost, což je motiv, který je možné nalézt i v povídce „Černý a Bílý Li“. Pohrdání, které Mingovi cítí vůči Yangovým, je nepřehlédnutelné:

„Kdyby se sousedé nějak ohradili, byl by to od nich podle soudu Mingových, vyložený nedostatek dobrého vkusu. Když však Yangovi nepřicházeli, vyvodila z toho paní Mingová obratem, že mají strach.“ (Lao Še, 1962: 45)

在他们夫妇想，假如孩子们偷几朵花，而邻居找上门来不答应，那简直是不知好歹。杨氏夫妇没有找来，明太太更进一步的想，这必是杨家怕姓明的，所以不敢找来。(Lao She, 2012)

Uvažování postavy paní Mingové v tomto případě zastupuje uvažování celé rodiny Mingových. Zatímco v první větě citované ukázky to jsou Mingovi, kteří by pokládali oprávněné námitky Yangových za neslušnost, následující věta už pouze představuje uvažování paní Mingové.

Pro pana Minga je charakteristické přesvědčení, že druzí lidé jsou špatní. Je přesvědčen, že pan Yang nejenže není slušným a čestným člověkem, ale že je naopak člověkem vyloženě podlým:

„Věřil, že pan Yang je tak ďábelsky zlomyslný, že si dopis potají přečetl, a teď mu bude škodit. Nemohl jít pro dopis sám, věděl, že kdyby se s tím podlým chlapem střetl tváří

v tvář, určitě by došlo ke rvačce, jeho zášť k lidem Yangova typu byla příliš prudká, odjakživa tvrdil, že by zasluhovali, co by se do nich vešlo.“ (Lao Še, 1962: 53-54)

他想杨先生必是这种鬼鬼祟祟的人，必定偷看了他的信，而去弄坏他的事。他不能自己去讨要，假若和杨小子见着面，那必定得打起来，他从心里讨厌杨先生这种人。他老觉得姓杨的该挨顿揍。(Lao She, 2012)

Tento postoj pana Minga připomíná postoj Ding Genga z povídky „U Chrámu velikého slitování“ k panu Huangovi, jehož toleranci a připravenost odpouštět považuje za pokrytectví. I na vztah pana Minga a pana Yanga by bylo možné vztáhnout promluvu vypravěče z povídky „U Chrámu velikého slitování“, ve které označuje vztah pana Huanga a jeho žáků za střetnutí mezi velikostí a malostí. Jistý rozdíl však pozorujeme v tom, že pan Yang není pasivně trpícím, dokonalým mužem jakým se jeví být pan Huang.

Pan Ming je postava, která koná, podobně jako například Ding Geng v povídce „U Chrámu velikého slitování“, na rozdíl od Ding Genga však činy pana Minga nepřispívají významně k vývoji zápletky:

„Nemohl jít pro dopis sám, věděl, že kdyby se s tím podlým chlapem střetl tváří v tvář, určitě by došlo ke rvačce, jeho zášť k lidem Jangova typu byla příliš prudká, odjakživa tvrdil, že by zasluhovali, co by se do nich vešlo. Proto poslal manželku, vlastně za trest, protože ona to byla, kdo všechno spískal odmítnutím dopisu.“ (Lao She, 1962: 53-4)

他不能自己去讨要，假若和杨小子见着面，那必定得打起来，他从心里讨厌杨先生这种人。他老觉得姓杨的该挨顿揍。他派太太去要，因为太太不收那封信才惹起这一套，他得惩罚她。(Lao She, 2012)

Pan Yang se svým temperamentem výrazně liší od pana Minga, je to mírný člověk, který si zakládá na slušném chování:

„Pan Jang byl Číňan nejmodernějšího ražení, snažil se vždy projevat své vzdělání vybranými způsoby. O krádežích květin se vůbec nechtěl zmiňovat, jako by čekal, že Mingovi, jsou-li slušně vychovaní, přijdou se sami omluvit. Nutit někoho, aby se omlouval, by přece bylo neskonalé trapné.“ (Lao Še, 1962: 46)

杨先生是最新式的中国人，处处要用礼貌表示出自己所受过的教育。对于明家孩子偷花草，他始终不愿说什么，他似乎想到明家夫妇要是受过教育的，自然会自动的过来道歉。强迫人家来道歉未免太使人难堪。(Lao She, 2012)

Jak již bylo zaznamenáno, svojí trpělivostí a mírností se postava pana Yanga podobá postavě Černého Li z povídky „Černý a Bílý Li“ či postavě pana Huanga z povídky „U Chrámu velikého slitování“. Podobně jako Černý Li se ovšem pan Yang ke konci vyprávění

stává postavou, která zásadním způsobem ovlivňuje jeho vývoj. Proměna protagonisty je úplná:

„Neuvažoval o ničem, cítil jen, že to, co činí, je příjemné, povznášející, závratné. Jako by se najednou proměnil z civilizovaného člověka v divocha, opájel se svou silou a mužností. Bylo mu blaze jako znavenému v osvěžující lázni, volně a nespoutaně vychutnával požitky z nového života. Cítil se mlád, svoboden, pln nadšení a odvahy.“ (Lao Še, 1962: 55)

他心里痛快，他什么也不计较了，只觉得这么作痛快，舒服，光荣。他似乎忽然由文明人变成野蛮人，觉出自己的力量与胆气，象赤裸裸的洗澡时那样舒服，无拘无束的领略着一点新的生活味道。他觉得年轻，热烈，自由，勇敢。(Lao She, 2012)

Když pan Yang rozbije Mingovým okna, jako by našel něco, co už dlouho potřeboval. Pan Yang ale není jediný, kdo pociťuje úlevu: „Pan Ming nepřišel, protože mu pan Jang už nepřipadal tak protivný. Při pohledu na rozbitá okna sice velkou radost neměl, ale také mu to nijak zvlášť nekazilo náladu. Začínal přemýšlet o tom, že bude nutno další krádeže květin dětem zarazit.“ (Lao She, 1962: 56) Chování pana Minga, tím že vykazuje známky symetrické proměny ve vztahu k proměně pana Yanga, nepůsobí psychologicky příliš přesvědčivě. I z tohoto důvodu lze říci, že pan Ming není postavou s realisticky vykreslenou psychologií. Symetrie přítomná v povídce „Sousedé“ se projevuje v neposlední řadě také v tom, že oba protagonisté jsou na konci vyprávění zcela spokojeni a plní vzájemného pochopení.⁷

V povídkách „Černý a Bílý Li“, „U Chrámu velikého slitování“ a „Sousedé“ vystupují dvojice postav, které se navzájem liší několika řadě ohledů, ať už jde o sociální rozdíly, odlišnosti v temperamentu či relativní aktivitu či pasivitu. Interakce postav má podobu vyhrocených situací, ve kterých mnohdy nechybí ani násilí. U postav dochází k vývoji, který je podmíněn jejich vzájemnou interakcí. Specifická struktura tří výše představených povídek, založená na principech komplementarity a symetrie dvojic postav, naznačuje, že realistické či psychologizující čtení povídek není nejvhodnějším klíčem k pochopení jejich významové výstavby.

⁷ Což je situace ne nepodobná té, ve které se nacházejí postavy v povídce „Lékařský předpis“, které postupně nacházejí v sobě porozumění pro dosavadního nepřitele.

3. Ničitelka versus trpitelka

Pro povídky „Liouovic činžovní dvůr“ (Liujia dayuan 柳家大院), „Žena z vesnice Liu“ (Liutun de 柳屯的) i pro povídku „Sousedé“ je charakteristická přítomnost velmi výrazných, dominantních a současně více či méně záporných ženských postav. Silné ženské postavy prvních dvou jmenovaných povídek mají svůj protějšek v ženských postavách, které jsou velmi pasivní a nevýrazné. Pasivita má za následek neblahý osud těchto postav, nakonec jsou utýrány k smrti. Podobně protikladná dvojice postav žen se objevuje rovněž v povídce „Sousedé“, i když zde „slabá“ protagonistka nepodstupuje zdaleka tak krutá příkoří jako zmíněné protagonistky druhých dvou povídek.

Výrazné ženské postavy—byť se nejedná o hlavní protagonistky—se vyskytují i v některých spisovatelových románech. Pro lepší porozumění tomuto typu Lao Sheho povídkové postavy je vhodné věnovat pozornost i některým postavám románovým.

V románu *Rikša* jsou takovými postavami Huniu a Xiao Fuzi (ve slovenském překladu Tigris a Šťastenka). Huniu, která se stává manželkou hlavního hrdiny, je jednoznačně zápornou postavou. Tato žena má hlavního protagonistu zcela ve svojí moci. Zákeřně mladíka svede a donutí ho, aby si ji vzal za manželku. Postava Huniu je démonizována, je zobrazena jako nelidská fúrie, která hlavního protagonistu ničí a vysává, a Xiang Zi je tak psychicky i fyzicky oslaben. Když později Huniu zemře, kvůli výlohám na pohřeb přijde i o svoji rikšu. (Wang, 1992: 145-146)

Ženou, kterou Xiang Zi miluje, je Xiao Fuzi. Dívka, která musí živit mladší bratry a otce, který je opilec, se stává prostitutkou. Tato přítelkyně Huniu je jediným člověkem, který Xiang Ziovi rozumí, a její společnost mu poskytuje útěchu. Rád by se s ní oženil, ale nemůže se starat o jejího otce a bratry. Xiao Fuzi později spáchá sebevraždu. Tragický konec protagonistky-trpitelky se tak stává událostí, kterou lze zařadit mezi nejtěžší pohromy, které Xiang Zia postihují. (Vohra, 1974: 98-115)

Vztah hlavního protagonisty k oběma kontrastním ženským postavám v sobě shrnuje základní rysy Xiang Ziova vztahu ke společnosti vůbec. Vztah k Huniu, která ho využívá, představuje jednu stránku Xiang Ziova tragického osudu, a to stránku vnější, která spočívá v opakovaných pohromách, které ho postihují jedna za druhou a které ho ubíjejí. Ve vztahu ke Xiao Fuzi se projevuje další stránka Xiang Ziova neštěstí, tj. jeho vlastní morální upadání. Pod tlakem okolností se hlavní prioritou protagonisty stávají peníze, a to je důvodem proč svůj vztah ke Xiao Fuzi ukončuje. Tím také přispívá k tragickému konci protagonistky, která

nakonec páchá sebevraždu. Přítomnost dvojice ženských postav, z nichž jednu je možné přirovnat k dravci a druhou k její oběti, je charakteristická také pro některé autorovy povídky.

3.1 „Liouovic činžovní dvůr“

Povídka „Liouovic činžovní dvůr“ z roku 1933 pochází z autorovy sbírky *Ganji*. (Slupski, 1988: 82) V této povídce je vyprávěn příběh dívky, která je v rodině, do které se přivdala, vystavena takovým příkořím, že nakonec v zoufalství spáchá sebevraždu. Hlava rodiny, pan Wang, na ni má nepřiměřené nároky, jeho dcera Er niu ji všemožnými způsoby trápí a manžel, popichován ostatními, ji bije. V této povídce lze tedy nalézt dvojici protikladných ženských postav. Bezejmenná snacha je postavou, která pasivně trpí příkoří, zatímco Er niu je postavou velmi aktivní a výrazně zápornou, neustále trápící svůj protějšek.

Snacha je postavou, která je výslovně charakterizována jako postava velmi nevýrazná. K tomuto dojmu však přispívá především skutečnost, že nemá jméno, a dále potom také její nevýrazný vzhled: „Vypadala jako seschlý knedlík, vlasy měla hnědé a nikdy nebyla veselá, když dostala bití, hned brečela, a to nebylo nic vzácného.“ (Lao Še, 1962: 135) Snacha je tedy postavou, která pasivně trpí příkoří a postrádá vnitřní sílu a vůli k činu, kterou lze nalézt u takových postav, jako je například Černý Li z povídky „Černý a Bílý Li“ nebo pan Huang z povídky „U Chrámu velikého slitování“. Vzhled Er niu je naproti tomu rozhodně výraznější: „Měla také pořádné boty a do vlasů si zastrkovala hřeben, koukejte na tu nádheru!“ Tato pasáž sice nezmiňuje přímo fyzickou krásu, kterou by bylo možné očekávat u postavy, která je kontrastní k postavě ošklivé snachy, nicméně zmínka o oděvu a ozdobách, které tato postava nosí, připomíná dlouhou pasáž, která líčí ženy z vesnice Liu ze stejnojmenné povídky: „Vysoká, s protáhlým obličejem, tvář, na které bylo nanášeno velké množství pudru, ani tak nebyla zcela bílá, vlasy na spáncích a obočí natřené černou barvou, vypadala jako čerstvě natřená zeď, bílá místa jakoby ještě úplně neoschla, zatímco černá místa byla opravdu černá a pravidelná.“ (Lao She, 1982: 193) V případě obou povídek je nápadný vzhled znakem výrazné, aktivní a také destruktivní postavy.

Postava snachy je nevýrazná do té míry, že postrádá i jakékoli kladné vlastnosti, které jinak vykazují postavy jiných diskutovaných povídek, které lze označit za pasivní či mírné, jako například Černý Li z povídky „Černý a Bílý Li“ nebo pan Huang z povídky „U Chrámu velikého slitování“. Postavě Černého Li se snacha podobá ale svým podivínským chováním,

ke kterému ji dohání její bezvýchodná situace, stejně jako Černý Li přestává snacha komunikovat s ostatními:

„Pro Wangových snachu nebylo záchrany. Čím hůř jí bylo, tím divnější byla k lidem. Nebylo ve dvoře člověka, který by ji měl rád. Vždyť už zapomínala i mluvit. Jedinou změnou v jejím životě bylo, že si někdy počínala jako pomatená, jako když do ní „vstoupí zlý duch.“ (Lao Še, 1962: 140)

王家的小媳妇没有活路。心里越难受，对人也越不和气；全院里没有爱她的人。她连说话都忘了怎么说了。也有痛快的时候，见神见鬼地闹撞客（注：撞客，神志昏迷、哭闹、说胡话，迷信的人认作是撞见鬼了。） (Lao She, 1982: 85)

Podobně jako u Černého Li, i u postavy snachy zoufalá situace nevyvolává přiměřenou reakci, rozdíl je ovšem v tom, že v případě Černého Li je tato pasivita jen zdánlivá (Černý Li je navenek klidný, ale přitom usilovně hledá způsob, jak by mladšímu bratru pomohl).

Er niu je naproti tomu postavou výrazně zápornou, je možné ji přirovnat k takovým postavám jako je postava ženy z vesnice Liu ze stejnojmenné povídky. Postava Er niu je netypicky charakterizována jako záporná postava přímo v promluvě vypravěče: „Starý Wang má ještě dceru, bude jí tak patnáct let, ale je to potvora zkažená do morku kostí.“ (Lao Še, 1962: 135-6) Nelichotivou charakterizaci Er niu posiluje líčení jejích činů, jak je patrné z následující ukázky:

„Er- niou popadl vztek. Ta ženská se bude usmívat? Nepřistihla ji sice při žádném provinění, ale potrestat ji musela. Snacha zrovna slévala z vařené rýže vodu, a tu jí Er-niou uštedřila kopanec. Hrnc s rýží vyklouzl mladé z ruky. Rýže!! Nebýt toho, že se vrátil manžel, nikdo by si na takový přepych netroufl ani pomyslet.“ (tamtéž, 141)

二妞的气大了。嫂子脸上敢有笑容？不管查得出私弊查不出，反正得惩治她！小媳妇正端着锅饭澄米汤，二妞给了她一脚。她的一锅饭出了手。“米饭”！不是丈夫回来，谁敢出主意吃“饭”！她的命好象随着饭锅一同出去了。(Słupski, 1982: 86)

Zlomyslnost tohoto počínání Er niu silně připomíná ženu z vesnice Liu, protagonistku stejnojmenné povídky, která trápí lidi ve svém okolí. Například jedné z ostatních postav, starému pánu, vytrhává vousy.

V povídce „Liouovic činžovní dvůr“ je ústředním motivem smrt protagonistky-trpitelky. S jejím osudem jsou porovnávány osudy dalších dvou protagonistek, Er niu a paní Zhangové. Snašina smrt, kterou je povídka otevřena, je totiž událostí, která vnese do životů

těchto dvou protagonistek výrazné změny, Er niu je provdána a paní Zhangová se musí stěhovat. Shodným rysem osudů tří protagonistek je, že všechny z nějakého důvodu musí opustit Liouovic činžovní dvůr. Nešťastný osud postavy snachy má paralelu a současně je akcentován podobně nešťastným osudem ostatních dvou protagonistek.

Lze tedy říci, že Lao She zesiluje charakterizaci postav prostřednictvím analogie. Podobný postup lze nalézt i v jiných spisovatelových povídkách, jako například v povídce „Skandál“ (Qie shuo wuli 且说屋里) či v povídce „Nové časy a staré zvyky“ (Xin shidai de jiu beiju 新时代的旧悲剧)⁸.

V povídce „Skandál“ je shodnou vlastností dvou protagonistů jejich pasivita, ve chvíli krize není Bao Shanqing ani jeho společník Fang Wenyu schopni rozhodného jednání. Společně potom tyto dvě postavy kontrastují s postavou Bao Shanqingovy dcery, která se aktivně účastní studentského povstání.

V povídce „Nové časy a staré zvyky“ lze nalézt analogii mezi postavami starého pána Chena a jeho staršího syna Lianboa. Oba si velmi zakládají na synovské oddanosti, ale oba zároveň mají řadu špatných vlastností, které jejich synovskou ctnost poněkud znehodnocují. S těmito dvěma postavami kontrastuje postava mladšího syna starého pána, Lianzhonga. Náklonnost k hazardním hrám je u této postavy vyvažována jeho přátelským vztahem k manželce staršího bratra, která nemá v rodině jiného zastánce, a která zároveň patří k nejkladnějším postavám této povídky.⁹

V povídce „Liouovic činžovní dvůr“ se setkáváme se třemi navzájem velmi odlišnými protagonistkami, přičemž ústředním motivem povídky je smrt jedné z nich. Tragické vyznění osudu této protagonistky je podtrženo líčením podobně nešťastného osudu ostatních dvou protagonistek. Spisovatel tedy poukazuje na jednu z negativních stránek dobové čínské společnosti, kterou je diskriminující a necitelný přístup k ženám, nikoli prostřednictvím realistického líčení, nýbrž spíše prostřednictvím specifické konstelace postav.

Výše nastíněná specifičnost Lao Sheho tvorby ještě více vynikne, pokud představované povídky srovnáme s tematicky blízkými díly dobových autorů. Příběhy žen trpících příkořím ze strany rodiny či společnosti nalezneme v díle řady významných autorů moderní čínské literatury.¹⁰ Pokud však jde o charakteristiky a konstelace postav, které

⁸ Doslovněji „Staré tragédie nové doby“

⁹ Postava Lianboovy manželky se podobá postavě Lianboovy milenky, která je rovněž velmi kladnou postavou, především kvůli své obětavosti a oddanosti matce. Tato postava tedy, i když jiným způsobem než Lianzhong, také kontrastuje s postavami starého pána a jeho mladšího syna.

¹⁰ Otázka osvobození ženy byla jako jeden z projevů snah o reformu čínské společnosti jedním z nejžhavějších témat literárních děl. Raným příkladem je Hu Shiův překlad Ibsenovy hry *A Doll's House*, který vyšel pod

v těchto dílech vystupují, Lao Sheovo literární ztvárnění dobového tématu je výjimečné. Jako srovnávací materiál může posloužit Lu Xunova 鲁迅 (1881-1936) povídka „Snacha Sianglin“ (Zhufu 祝福) či Ye Shengtaova 叶圣陶(1894-1998)povídka „Život“ (Yi sheng 一生).

Xianglin , hlavní protagonistku Lu Xunovy povídky, kromě příkoří ze strany rodiny, stíhá jedno neštěstí za druhým. Navíc se dostává do konfliktu s celou vesnicí, což její osud ještě více zhoršuje. Žena se dvakrát vdá, ale oba její manželé velmi brzy po svatbě umírají. Navíc přijde o dítě z druhého manželství, které odnesou vlci.

Xianglin je plná síly a odhodlání, její odpor jí však není nic platný. Její osud tím vyznívá ještě tragičtěji. Nejde o pasivní postavu, která by se lehko vzdávala, a tím se odlišuje od Lao Sheových postav pasivních trpitelek, jakou je např. snacha z povídky „Liouovic činžovní dvůr“ Uvažujeme-li o postavě snachy Xianglin v kontextu Lao Sheových protagonistů, tato typicky luxunovská postava se spíše svojí aktivitou a úsilím podobá Lao Sheovým mužským protagonistům. Podobně jako Lao Sheovi protagonisté- muži, Xiang Zi z románu *Rikša* nebo protagonista Lao Sheovy povídky „Můj život“ (Wo zhi yibeizi 我之一辈子), je Lu Xunova vdova Xianglin energická a plná odhodlání a vůle k životu. Bojuje však proti silám, které jsou mimo její kontrolu a končí tragicky. Lao Sheovy ženské postavy jsou buď velmi slabé a pasivní nebo jsou energické, a zároveň zákeřné a zlé. Snacha Xianglin, která na první pohled sdílí tragický osud mnoha Lao Sheových slabých hrdinek, nespadá ani do jedné z těchto kategorií.

Zajímavé může rovněž být srovnání Lao Sheových ženských postav s postavami jiného významného autora moderní čínské literatury, Ye Shengtaoa. Ye Shengtaova povídka „Život“ vypráví o tragickém osudu mladé dívky. Rodiče ji provdají již v patnácti letech, po roce se jí narodí dítě, které ale ani ne za půl roku umírá, krátce poté dívka utíká a nachází si zaměstnání ve městě. S novým životem je velmi spokojena ale zanedlouho potom si pro ni přijde otec jejího manžela. Manžel později umírá a jeho rodiče dívku prodají jiné rodině, a tím získají peníze na pohřeb syna.

Podobně jako protagonistka povídky „Liouovic činžovní dvůr“, dívka, která je přirovnávána ke zvířeti, ne-li k pouhé věci, nemá jméno.¹¹ Protagonistka povídky „Život“ se podobá protagonistce povídky „Liouovic činžovní dvůr“ svojí pasivitou. Bylo by možné ji

názvem *Nora* (Nuola 娜拉). Důvodem pro překlad právě této hry byla skutečnost, že je zde prosazována myšlenka osvobození od zastaralých společenských zvyklostí, která konvenovala těmto dobovým snahám. (McDougall, 1997: 157)

¹¹ K této postavě se alespoň odkazovalo slovem „snacha“, kdežto k dívce z Ye Shengtaovy povídky se odkazuje jen zájmenem ona 伊yi.

vnímat jako jednu z postav žen trpitelek či obětí, kdyby nebylo jejího útěku. Tímto činem se řadí spíše mezi postavy jako je snacha Xianglin. Tato postava tudíž stojí na pomezí a nedá se zařadit ani mezi postavy žen trpitelek, které se pasivně vzdávají osudu ani mezi postavy, které proti svému údělu bojují a snaží se ho změnit.

Ve srovnání s výše představenými povídkami Lu Xuna a Ye Shengtaoa je Lao Sheovo ztvárnění tragického a bezvýhodného postavení ženy ve společnosti stále do značné míry ovládané tradicí odlišné především mnohem vyhraněnějším pojetím ženských protagonistek, které je důsledkem nerealistického charakteru těchto povídek, v nichž nejde o zobrazení vývoje postav. Ženské postavy v Lao Sheových povídkách navíc často vystupují v kontrastních dvojicích, což znamená, že je k nim třeba přistupovat spíše než jako k samostatným postavám, jako k postavám „kompozitním“.

Jedním z důležitých významotvorných prvků povídky „Liouovic činžovní dvůr“ je symetrie. Po smrti snachy se Er niu dostává do stejné situace, v jaké byla předtím ta, kterou sama trápila. Kvůli výdajům na pohřeb se starý Wang totiž rozhodne dceru provdat. Analogická situace, do níž se ženské postavy povídky „Liouovic činžovní dvůr“ dostávají, připomínají povídku „Spojenci“¹². V povídce „Liouovic činžovní dvůr“ má funkci morálně hodnotící, Er niu se dostává odplaty za to, jak snachu trápila. Z našeho pohledu je však důležitější, že jde o proměnu rolí, kterou pozorujeme i v dalších Lao Sheo povídkách. Situace Er niu také připomíná osud Ding Genga z povídky „U Chrámu velikého slitování“, podobně jako Ding Geng, i Er niu je pronásledována duchem zemřelé: „Věc se mohla považovat za odbytou, nebýt toho, že Er niu se dostalo zasloužené odměny. Neodvažovala se vstoupit do světnice, kde se to stalo, ať dělala co chtěla, pořád viděla na futru dveří viset švagrovou v červeném kabátku, jak na ni plazí jazyk.“ (tamtéž, 147) Můžeme tedy říci, že se role nejen proměnily, ale že došlo i k jejich prohození. Z ukrutnice se stává trpitelka, z pronásledované pronásledovatel.

3.2 „Žena z vesnice Liu“

Povídka „Žena z vesnice Liu“ z roku 1934 pochází ze sbírky *Yinghaiji* 櫻海集 (Třešně a moře). (Slupski, 1988: 85) V povídce se vypráví o úpadku bohaté rodiny Xia, který je způsoben nešťastnou volbou nevěsty. Žena z vesnice Liu, která se do rodiny přivdává, je

¹² Povídka, ve které se dva přátelé dvakrát za sebou zamilují do jedné dívky a v obou případech jsou poraženi třetím nápadníkem.

vyhraněně zápornou postavou. Má až démonický povahu, už její vzhled vzbuzuje v lidech nejistotu a strach:

„Její věk jsem nemohl přesně určit, možná třicet let, možná třicet pět, možná čtyřicet. Dalo by se bezpečně říct, že jí není víc než čtyřicet. V duchu jsem se začal smát, taková „konkubína“! Vysoká, s protáhlým obličejem, tvář, na které bylo naneseo velké množství pudru, ani tak nebyla zcela bílá, vlasy na spáncích a obočí natřené černou barvou, vypadala jako čerstvě natřená zeď, bílá místa jakoby ještě úplně neoschla, zatímco černá místa byla opravdu černá a pravidelná. Oči měla vypouklé a mrkala pomalu, jakoby se obávala, aby si nezranila oční bulvy.“ (Lao She, 1982: 193)

她有多大岁数，我说不清，也许三十，也许三十五，也许四十。大概说她在四十五以下准保没错。我心里笑开了，好个“人儿”！高高的身量，长长的脸，脸上擦了一斤来的白粉，可是并不见得十分白；鬓角和眉毛都用墨刷得非常整齐：好象新砌的墙，白的地方还没全干，可是黑的地方真黑真齐。眼睛向外努着，故意的慢慢眨巴眼皮，恐怕碰了眼珠似的。

(tamtéž)

Žena z vesnice Liu rodinu Xia i celou vesnici zastrašuje a škodí jí. Manžel Xia Lian, ale i někteří další členové rodiny ji však využívají ve vzájemném soupeření a bojích, a právě to je důvodem, proč se jí nechtějí a nemohou zbavit. Vedle toho, že je tato žena doslova ztělesněním mnoha záporných charakterových rysů, jedná se rovněž o osobu mimořádně aktivní, o ženu, která vždy bere iniciativu do vlastních rukou. Mezi postavami Lao Sheových povídek nemá obdoby. Ani mezi mužskými postavami se nevyskytuje postava s podobně vyhraněnými rysy. Ding Geng z povídky „U Chrámu velikého slitování“ je sice vyhraněně zápornou postavou, postrádá však sebevědomí a odhodlání ženy z vesnice Liu.

Protějškem této výrazně vykreslené ženské postavy je Xia Lianova první manželka. Tato žena je, jak vypravěč opakovaně zdůrazňuje, nejupřímnějším člověkem v celé rodině Xia. Kladný charakter této postavy je prvním rozdílem mezi ní a ženou z vesnice Liu. Tyto ostře protikladné postavy připomínají konstelaci postav, s níž se setkáváme v povídce „U Chrámu velikého slitování“. I v ní je jedna z dvojice hlavních postav výjimečně kladná a druhá výjimečně záporná. I v této povídce kladná postava umírá. Smrt jednoho z protagonistů má ale v povídce „U Chrámu velikého slitování“ zvláštní význam. Vztah pana Huanga a Ding Genga je charakterizován jako „střet mezi velikostí a malostí, jehož výsledkem je vždy porážka velikosti, jako by bez této porážky velikost ani nemohla velikostí být.“ (Lao Še, 1962: 153) V povídce „Žena z vesnice Liu“ naproti tomu smrt a trpitelský charakter postavy Xia Lianovy manželky akcentují dominantní charakter postavy snachy, která ovládá a zastrašuje celou vesnici.

Druhým rozdílem, díky němuž obě protagonistky vyznívají jako jednoznačně protikladné postavy, je výrazná pasivita postavy Xia Lianovy manželky. Je vážně nemocná a žije v odlehle části domu, za celou dobu promluví jen jednou a v závěru povídky umírá.

Vztah žen by bylo možné přirovnat ke vztahu dravce a jeho kořisti:

„Seděla na kangu, obklopená pokrývkami. Když mě uviděla, jakoby měla velikou radost, ale rysy tváře se ještě neuspořádaly do úsměvu, když jí najednou vyhrkly slzy: Strýčku Niu'er! Strýčku Niu'er! dvakrát na mě zavolala. (...) Zdálo se, že je toho hodně, co by chtěla říct, ale nemůže. Utírala si slzy, dívala se směrem k oknu, potom ukázala ven. Pochopil jsem, co tím chce říct. (...) Zeptal jsem se jí na její nemoc. Povzdychla si: „Už nebudu dlouho žít, a ani až umřu, tak nebudu mít klid.“ Jasně jsem viděl, že nemocí, která sužuje Xia Lianovu manželku, je ve skutečnosti ta žena.“ (Lao She, 1982: 194)

她在炕上围着被子坐着呢。见了我，她似乎非常地喜欢。可是脸上还没笑利落，泪就落下来了：“牛儿叔！牛儿叔！”她叫了我两声。(...)她象是有许多的话，可是又不肯说，抹了抹泪，向窗外看了看，然后向屋外指了一下。我明白她的意思。(...)“活不长了；死了也不能放心！”那个娘们实在是夏嫂心里的一块病，我看出来。(tamtéž)

Konkubína je naproti tomu vždy zobrazována v pohybu. Vypravěč popisuje její sebevědomé, energické vystupování zejména v okamžicích, když mluví k lidem, „Její krok byl lehký, a přitom pevný, její vypouklé oči přehlížely okolí, jakoby jí patřil celý svět.“ (tamtéž, 202) Podobně dynamicky se tato protagonistka jeví ve scénách, když se vrhá na své nešťastné oběti a pronásleduje je, či když projíždí na oslu křížem krážem po celé vesnici. Součástí její aktivní přirozenosti je také její velká fyzická síla. Když do vesnice přijede divadelní společnost, snacha uprostřed představení vyskočí na jeviště a začne spílat celé rodině Xia. Dynamiku postavy posiluje i její fyzická zdatnost: „Vesnické jeviště zdaleka nebylo nízké, ale ona se jen chytila okraje a lehce se na něj vyhoupla.“ (tamtéž, 195)

Její chování, které se natolik liší od obvyklého způsobu jednání, které se očekává od žen, natolik všechny mate, že vypravěč, který je zároveň postavou povídky, nějakou dobu dokonce uvažuje o tom, že by konkubínu fyzicky napadl. Až jeho sluha mu připomene, že bít ženy se nehodí (když nejde o vlastní manželku). Z reakce ostatních postav lze usoudit, že tato postava se chová trochu jako muž. Mohlo by to být také interpretováno tak, že nezávislá žena přestává být ženou, a tudíž, že od žen se očekávají a jsou u nich přijatelné pouze „ženské“ vlastnosti, jako jsou pasivita či poddajnost, které jsou charakteristické pro postavy jako je Xia Lianova manželka nebo postava bezejmenné snachy z povídky „Liouovic činžovní dvůr“.

V povídkách „Liouovic činžovní dvůr“ a „Žena z vesnice Liu“, které mají podobné téma, Lao She obsazuje do role hlavních protagonistek dvě zásadně odlišné ženské postavy. V obou povídkách závisí osud rodiny na tom, jakou manželku rodina pro svého potomka zakoupí. V podstatě jde o dobrý nebo špatný obchod, přičemž je třeba poznamenat, že přirovnání mezilidských vztahů ke vztahům obchodním je jedním z charakteristických rysů spisovatelových povídek. Proto je charakter ženských postav tak důležitý. V obou povídkách se vyskytují podobné typy ženských postav, ale v každé je zkoumán potenciál jiného charakteru.

V povídce „Liouovic činžovní dvůr“ jde o to vyjádřit nespravedlnost, která se děje na ženách. Proto je bezejmenná protagonistka charakterizována pasivitou. Jejím jediným aktivním činem je její sebevražda. „Žena z vesnice Liu“ představuje, coby typ postavy, opačný extrém. Tato žena je „všeho schopná“ a na rodinu Xia, kterou nikdo nemá příliš v lásce, dopadá jako trestající ruka nebes. Tato postava je, na rozdíl od pasivní a povolné protagonistky povídky „Liouovic činžovní dvůr“, postavou vitální, energickou, všem nahánějící strach a působící jako živelná pohroma.

V povídce „Liouovic činžovní dvůr“ vystupují tři vzájemně velmi odlišné ženské protagonistky. Navzdory odlišnostem přitom sdílejí podobně nešťastný osud. V povídce „Žena z vesnice Liu“ lze také nalézt dvě protikladné ženské protagonistky, zde je ale trpitelský charakter jedné z postav využit ke zdůraznění agresivní povahy postavy druhé. Žena z vesnice Liu stojí v kontrastu k řadě trpitelských ženských postav Lao Sheho povídek i románů. Příkladem budiž Xiao Fuzi z románu *Rikša* či postava snachy z povídky „Liouovic činžovní dvůr“, nebo také postava malé Fénix z povídky „Nové časy a staré zvyky“.

I když má postava snachy z povídky „Liouovic činžovní dvůr“ trpitelský charakter, je možné říct, že trestá Er niu za její krutost. Er niu pronásleduje duch zemřelé takovým způsobem, že je nucena odejít z domu. Dostává se tak do stejné situace, v jaké byla předtím snacha. I přes svou pasivitu je postava snachy z povídky „Liouovic činžovní dvůr“ hlavní postavou povídky a její smrtí vyprávění vrcholí. Dalo by se říci, že vyprávění dominuje podobným způsobem jako žena z vesnice Liu ze stejnojmenné povídky.

3.3 „Sousedé“

Děj povídky byl již dostatečně přiblížen v předcházející kapitole, proto se nyní můžeme soustředit na charakteristiky hlavních protagonistek. Paní Mingová, podobně jako

žena z vesnice Liu nebo Er niu a Zhangová, se řadí mezi ty Lao Sheovy postavy žen, které jsou „všeho schopny“. Naopak paní Yangová se řídí morálními ohledy. I v této povídce tedy můžeme nalézt dvojici ženských postav, jejichž protikladnost bychom mohli označit jako dvojici postav typu ničitelka–trpitelka či postav typu aktivní–pasivní.

Jako mnoho jiných záporných postav spisovatelových povídek je i postava paní Mingové bohatě charakterizována a součástí této charakterizace je i popis jejího vztahu k manželovi a k rodině, ze kterého se vytratily city, a namísto nich zůstal jen strach:

„Dětem všechno dovolila, netroufala si je napomenout nebo potrestat. Byla si vědoma toho, že jejich postavení je vyšší než její, a před manželem neměla odvahu být na ně přísná. Vždyť byla jejich matkou vlastně jen proto, že měly tohoto otce.“ (Lao Še, 1962: 42)

对于儿女，她放纵着，不敢责罚管教他们。她知道自己的地位还不如儿女高，在她的丈夫眼前，他不敢对他们发威。她是他们的妈妈，只因为他们有那个爸爸。(Lao She, 2012)

Poměry v rodině Mingových kontrastují s ideálním vztahem manželů Yangových. Pan Yang je ideálem chudého vzdělance a k němu patří i ideální manželka. Tuto příčinnou souvislost lze nalézt i v myšlenkách pana Minga:

„Byl by možná paní Jangové odpustil, kdyby mu nebyla sáhla na děti. Ale smýšlí-li takto o jeho dětech, nezasluhuje shovívavosti. Přidala se k tomu ještě stará hořkost- zač stojí, mohla-li se spřáhnout s prašivým kantorem!“ (Lao She, 1962: 49)

Podobný myšlenkový postup lze sledovat i u paní Mingové: „Ona byla paní Mingová, a jako svit měsíce je odrazem záře sluneční, tak na její jednání vrhal odlesk manželův majestát a moc.“ (tamtéž, 43) Domnívám se, že toto je další příklad zesilování charakterizace postav prostřednictvím analogie, který lze nalézt i v jiných spisovatelových povídkách. Například v povídce „Nové časy a staré zvyky“, je mladší ze synů milostpána Chena charakterizován jako kladná postava prostřednictvím své blízkosti ke kladné postavě Malé Fénix.

Panu Yangovi záleží na tom, co si o něm myslí jeho manželka, což naznačuje, že postavení paní Yangové je poněkud lepší než postavení paní Mingové. Když susedovic děti otrhají Yangům hrozny, rozhodne se paní Yangová, že si půjde promluvit s paní Mingovou. Manžel ji zdržuje, ale „z obavy, aby před ženou nevypadal jako slaboch, jí nakonec nemohl bránit.“ (Tamtéž, 46) Zatímco pan Yang manželku „konejší“, zajímá se o její názor a respektuje jí, komunikace Mingových se omezuje na nenápadnou manipulaci ze strany paní Mingové a na hrubé zacházení ze strany pana Minga. Nicméně Yangovi působí, ve srovnání

s Mingovými, jako postavy poněkud ploché. Yangovi, kteří se za každých okolností zachovají správně, zjevně pro autora nejsou zdaleka tak zajímavými postavami jako Mingovi, kteří jsou charakterizováni mnohem plastičtěji, a kteří také mají větší podíl na odvíjení zápletky.

K nelichotivé charakterizaci paní Mingové přispívá také její pletichářství:

„Bylo třeba se dobře připravit. Zabezpečí si nejdříve tyl- až manžel přijde, především si mu postěžuje, že Mingovi ztropili neslýchaný povyk pro pár kyselých hroznů [...] Čekala na manžela a už si v duchu sestavovala věty, jimiž ho přivítá. Obratně do nich vplétala slůvka, jichž manžel rád užíval.“ (tamtéž, 49)

她得预备好了，等丈夫回来，先垫下底儿——说杨家为点酸葡萄而来闹了一大阵[...] 她等着明先生，编好了所要说的话，设法把丈夫常爱用的字眼都加进。
(Lao She, 2012)

Paní Mingová je postavou, která posouvá děj dopředu. Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, postava paní Mingové je již od prvních vět vyprávění charakterizována jako postava, ze které vychází veškerý konflikt. Tuto postavu je proto možné přirovnat k postavě Bílého Li z povídky „Černý a Bílý Li“, který má rovněž zásadní podíl na utváření zápletky.

Paní Yangová je o poznání iniciativnější než pan Yang, ale i tak není schopna účinným způsobem čelit paní Mingové:

„Paní Mingová věděla naprosto přesně, co sousedku přivádí, a už v jejím nitru všechno vělo: „Aha, vždyť jsem to věděla!“/ Dobře vychovaná paní Jangová zčervenala a nemohla honem najít další slova. Něco však říci musela. „Vlastně se celkem nic nestalo-víte-dětičky-je to maličkost-utrhlý pár hroznů...“ vykoktala.“ (Lao She, 1962: 46-7)

明太太准知道杨太太是干什么来的，而且从心里头厌恶她：“啊，我早知道。”杨太太所受的教育使她红了脸，而想不出再说什么。可是她必须说点什么。
“没什么，小孩们，没多大关系，拿了点葡萄。” (Lao She, 2012)

I ve srovnání s postavami, jako je snacha z povídky „Liouovic činžovní dvůr“ nebo první manželka Xia Liana z povídky „Žena z vesnice Liu“, se postava paní Yangové jeví jako postava poměrně asertivní, navíc její osud není tragický jako osud výše zmiňovaných protagonistek. Nicméně vedle paní Mingové vnímáme paní Yangovou spíše jako pasivní

postavu. Jedinou možností, jak se z tohoto postavení vymanit, by byl razantní odpor. Toho se však zhostí pan Yang a paní Yangová tak zůstává postavou spíše nevýraznou.

Mezi ženskými protagonistkami povídky „Sousedé“ nehraje společenský větší roli. Je to patrné z toho, že paní se Yangová s paní Mingovou osobně setkávají, zatímco jejich manželé možnost takového setkání shodně vylučují.

Paní Mingová vidí jako největší nedostatek oproti paní Jangové svoji negramotnost: „Byla podezřívavá. Zneklidňovalo ji všechno, na čem bylo něco napsáno, neboť v písmu se skrývala tajemství jí nedostupná. Proto také z duše nenáviděla všechny ty paničky a slečinky, které uměly číst a psát.“ (Lao She, 1962: 42)

她爱疑心，对于凡是有字的东西，她都不放心。字里藏着一些她猜不透的秘密。因此，她恨那些识字的太太们，小姐们。(Lao She, 2012)

Pan Ming se vlastní negramotností netrápí, je proto otázkou, proč právě paní Mingová tento nedostatek považuje za takový problém. Domnívám se, že se paní Mingová touto starostí nejvýrazněji odlišuje od samolibého pana Minga. Vzhledem k tomu, že vzdělanost a s ní související motiv dopisu je důležitým hybatelem povídky „Sousedé“, pan Ming v tomto ohledu nemůže zásadně přispět k vývoji zápletky. Nalézáme zde jistou podobnost s motivem brýlí z povídky „Brýle“. V povídce „Sousedé“ i v povídce „Brýle“ je drobný předmět prostředkem, který umožňuje kontakt postav, který by byl jinak nepravděpodobný.

Na konci vyprávění panu Yangovi dochází trpělivost a dopouští se násilného činu na Mingových, zatímco pan Ming se zachová překvapivě mírně. Protagonisté povídky „Sousedé“ jakoby si vyměnili role, podobně jako se to děje v povídce „Černý a Bílý Li“. Tato symetrie mužských postav v povídce „Sousedé“ je nicméně narušena skutečností, že mnohem větší pozornost je soustředěna na postavu paní Mingové, kterou lze považovat za hlavního „agenta“ povídky. Co se týče ženských postav, tak o symetrii není možné mluvit, jde o kontrastní dvojici postav, z nichž jedna je agresorem a druhá trpětelem, a tato situace se v průběhu vyprávění nemění.

V povídkách „Liouovic činžovní dvůr“, „Žena z vesnice Liu“ a „Sousedé“ tedy lze nalézt dvojice kontrastních ženských protagonistek, které podobně jako protagonisté muži z povídek pojednávaných v předchozí kapitole vykazují některé distinktivní rysy, vyjádřené především protikladem aktivní-pasivní. Jiným z rysů, které charakterizují rozdílnost protagonistek, jsou i jejich morální kvality. Střet postav ústí v případě povídek „Liouovic činžovní dvůr“ a „Žena z vesnice Liu“ ve smrt jedné z protagonistek. Motiv smrti se v povídce „Liouovic činžovní dvůr“, podobně jako v povídce „U Chrámu velikého slitování“,

váže na motiv trestu. Záporné postavy jsou za své činy potrestány, přičemž trestajícími (duchy) se stávají ty, které dříve snášely příkoří. Záporným ženským je postavám věnována, v porovnání s jejich kladnými protějšky, značná pozornost. Jsou charakterizovány plastičtěji, nicméně tato charakterizace slouží utváření zápletky, která by nebyla možná bez spoluúčasti jejich kontrastních protikladů.

4. Staromilci versus pokrokáři

Povídky „Stará dobrá firma“ (Lao zihao 老字号), „Konec slavného kopiníka“ (Duanhun qiang 断魂枪), „Nové časy a staré zvyky“ (Xin shidaide jiu beiju 新时代的旧 悲剧)¹³ a „Skandál“ (Qie shuo wuli 且说屋里)¹⁴ tematizují konflikt tradice a moderních hodnot. Toto se odráží v povaze a konstelacích hlavních protagonistů, kteří tu, podobně jako tomu je v řadě jiných spisovatelových povídek, vystupují v kontrastních dvojicích reprezentujících střetávání neslučitelných hodnot.

4.1 „Stará dobrá firma“

Povídka „Stará dobrá firma“ z roku 1946 pochází ze sbírky *Gezaoji* 蛤藻集 (Škeble a chaluhy). (Šlupski, 1988: 88) V povídce je líčena situace, kdy je dlouholetý vedoucí obchodu nahrazen novým, odlišně smýšlejícím vedoucím. S touto změnou se vyrovnává dlouholetý zaměstnanec firmy Xin Dezhi 辛德治, jehož jméno je možné interpretovat jako nomen omen. Příjmení xin 辛 odkazuje k významu „pracovitý“, zatímco osobní jméno dezhi 德治 k významu „vláda ctnosti“. Právě tyto vlastnosti dobře vystihují postavu, která si nade vše cení poctivosti, a pro stejnou vlastnost si také nade vše cení bývalého vedoucího Qiana. Oba vedoucí jsou charakterizováni prostřednictvím popisu radikálně rozdílného způsobu vedení firmy a podobně jako tomu bylo ve výše rozebíraných povídkách vytvářejí dvojici zřetelně kontrastních postav. Protikladnost těchto dvou postav je reflektována zaměstnancem, přičemž ve vztahu k těmto dvěma postavám vycházejí najevo jeho charakteristické vlastnosti, především loajalita a pracovitost.

Staré časy v povídce „Stará dobrá firma“ vyvolávají v nitru protagonisty nostalgické vzpomínky jak je patrné z pasáže, ve které je líčen vnitřní svět postavy Xin Dezhia: „Zpočátku nemohl přesně zdůvodnit úzkost, kterou cítil při odchodu starého vedoucího, bylo to, jakoby ředitel Qian s sebou odnesl něco neurčitého, co by později už těžko šlo vrátit“ (Lao She, 1982: 225) Motiv nostalgického ohlédnutí se po staré době lze nalézt i v jiných spisovatelových dílech, např. v úvodu povídky „Konec slavného kopiníka“:

Rudohnědé, střapci zdobené vlaječky ozbrojených průvodců cestujících, ocelové šavle v zelených pochvách ze žraločí kůže, cinkot rolniček na postrojích mongolských koníků, důvtip a svérázná hantýrka zbojníků, jejich velkomyslnost a sláva, i Ša C'-lungovo válečné umění a dobrodružné zaměstnání, vše bylo snem minulé noci. Dnešek- to byla železnice, kulomet, obchod a teror. (Lao Še, 1962: 19)

¹³ Název této povídky by bylo možné přeložit také jako „Staré tragédie nové doby“.

¹⁴ Doslovnější překlad názvu této povídky by mohl znít „Pohovořme nyní o záležitostech domácnosti“.

枣红色多穗的镰旗，绿鲨皮鞘的钢刀，响着串铃的口马（注：口马，指张家口外的马匹。），江湖上的智慧与黑话，义气与声名，连沙子龙，他的武艺、事业，都梦似的变成昨夜的。今天是火车、快枪，通商与恐怖。(Lao Še, 1982: 232)

Podobně laděný začátek obou povídek lze považovat za určitý druh teze, jejíž platnost je posléze dokládána prostřednictvím srovnání a vzájemných interakcí navzájem odlišných postav, které představují starou a novou dobu: v případě povídky „Stará dobrá firma“ postav starého vedoucího Qiana a nového vedoucího Zhoua. Jména postav vedoucích lze interpretovat jako jména typu nomen omen. Výraz qian ve jméně bývalého vedoucího by bylo možné číst jako homofonní výraz s významem „dlužit“. Jméno by tak charakterizovalo starého vedoucího jako nepříliš zdatného obchodníka. Podobně je příjmení Zhou homofonní se slovem „šidit“. V tomto případě by tedy šlo o poukaz na nepoctivé praktiky nového vedoucího.

Původní vedoucí obchodu pan Qian klade důraz na střídmost a poctivost. Firma si po dlouhý čas udržuje atmosféru „kultivované elegance“:

„[...] jednoduchý vývěsní štít se jménem firmy vyvedený v černých znacích na zlatém pozadí, veškeré vybavení obchodu v zelené barvě, černá kasa s pokrývkou z modré látky, velké hranaté stoličky potažené též modrou látkou a neustále čerstvé květiny na čajovém stolku.“ (Lao She, 1982: 225)

[...] 金匾黑字，绿装修，黑柜蓝布围子，大机凳（注：大机凳，大的方凳。）
包着蓝呢子套，茶几上永远放着鲜花。(tamtéž)

Vedoucí Qian vychází z principu, že prodává dobré jméno svojí firmy, a proto je až úzkostlivě poctivý. V konkurenci ostatních firem, které o poctivost nedbají, ale obchod přichází o výtěžek. Vlastníci firmy se proto rozhodnou nahradit vedoucího Qiana novým, pragmatičtěji smýšlejícím vedoucím.

Motiv dobrého jména jako záruky kvality lze nalézt také v povídce „Konec slavného kopiníka“. Starý mistr bojových umění už se, jak se alespoň zdá, spoléhá jen na svou reputaci a své řemeslo zanedbává. Namísto toho začíná provozovat hostinec. Starý mistr je, podobně jako Xin Dezhi z povídky „Stará dobrá firma“, postavou reflektující bolestný přechod od starých časů k novým. Na rozdíl od Xin Dezhia se ale starý kopiník s touto situací vypořádává velmi pružně a prakticky, přizpůsobuje nové době svůj způsob obživy a svému umění se věnuje jen tajně, aby je tak ochránil před úpadkem, který by jistě nastal, kdyby se dostalo do

rukou mladších, kteří jsou v povídce, podobně jako v mnoha jiných spisovatelových dílech, představeni ve velmi nelichotivém světle.

Postava nového vedoucího v očích Xin Dezhia spojována s velmi negativními vlastnostmi. Starý vedoucí je sice kladnou postavou, je poctivý, ale obchod má pod jeho vedením velké ztráty. Nový vedoucí je naproti tomu obchodníkem velmi schopným. Mnohými rysy připomíná pana Minga z povídky „Sousedé“, podobá se mu například absencí vlasteneckého smýšlení. Vedoucí Zhou vydělává na prodeji japonského zboží, který je v době vlastenecky motivovaného bojkotu japonských výrobků zakázanou obchodní aktivitou. Vedoucí Zhou si v tomto ohledu s panem Mingem v ničem nezádá:

„[...] ve městě bylo plno rozruchu okolo odhalení a bojkotování japonského zboží. A právě v té době začal vedoucí Zhou, jako posedlý, shromažďovat všechno japonské zboží, ke kterému se mohl dostat, a i když studentské gardy vyšly do ulic, otevřeně japonské zboží vystavoval. Také vydal příkaz: „Když přijde zákazník, ukažte mu nejprve japonské zboží. Z ostatních obchodů se je žádný neodvažuje prodávat, a toho musíme využít.“ (tamtéž, 229)

[...] 检查日货嚷嚷动了。周掌柜疯了似的上东洋货。检查队已经出动，周掌柜把东洋货全摆在大面上，而且下了命令：“进来买主，先拿日本布；别处不敢卖，咱们正好作一批生意。(tamtéž)

Dalším typickým rysem čínského obchodníka nového typu, jak je zobrazen v Lao Šeově díle, je nepoctivost. Tato vlastnost nejnápadněji charakterizuje samozvané lékaře, protagonisty jiné spisovatelovy povídky „Náš podnik“, kteří systematicky podvádějí své pacienty, Také vedoucí Zhou šidí zákazníky, čemuž se musí podřídit i Xin Dezhi, který takové jednání nese velmi těžce.

Negativní charakteristiku vedoucího Zhoua posiluje líčení nedostatku zdrženlivosti a dobrého vkusu při vystavování zboží. Namísto decentního vývěsního štítu vyvěšuje velikou křiklavými barvami vyvedenou tabuli a také vystavuje na odiv veškeré zboží : „Původně bylo všechno zboží na policích zakryto bílou látkou. Nyní byly všechny role, od stropu až po zem, ve všech svých odstínech vystaveny pohledu zákazníků, aby tak snáze upoutaly jejich pozornost.“ (Lao Še, 1982: 229) Protiklad skromnost či skrytost versus vychloubačnost či snaha se zviditelnit lze nalézt i v jiných autorových povídkách. Příkladem je povídka „Konec slavného kopiníka“, kde je tento protiklad rysem odlišujícím především starší a mladší generaci. Zatímco starý mistr své umění procvičuje potají, jako mladí žáci jej předvádějí na tržišti před zraky zástupu.

Nástup nových metod obchodování je v této povídce zobrazen jako nezadržitelný. I když Xin Dezhi nesouhlasí se způsobem, jakým ředitel Zhou vede firmu, je nucen uznat, že jde o efektivní metodu. Jeho slepá oddanost starému řediteli a melancholie, která se jej zmocňuje při jeho odchodu, mu dodávají rysy snílka, který ztrácí kontakt s realitou. V závěru nacházíme jen prosté konstatování vypravěče, že obchod odkoupila konkurenční firma. Tomuto vývoji protagonista nemůže zabránit ani s nasazením všech sil, když sám vykonává práci pěti lidí. Osud tohoto protagonisty připomíná tragický osud hlavní postavy románu *Rikša*, který se nechce vzdát svého snu, že jednoho dne získá svůj vlastní rikšu. Nepříznivými okolnostmi je však nakonec připraven o všechnu vůli i iluze. Podobně jako tomu bylo u protagonisty románu *Rikša*, i Xin Dezhiovo dilema je vyjádřeno prostřednictvím jeho vztahu ke dvěma kontrastním postavám.

O vývoji postavy zde není možné mluvit, protože Xin Dezhi, navzdory nepopiratelnému neúspěchu, za celou dobu své přesvědčení nemění. Podobně jako v těch autorových povídkách, kde jsou postavy spojeny blízkými příbuzenskými vztahy a kde se přitom realistické vylíčení těchto vztahů nejeví jako zásadní, i povídka „Stará dobrá firma“ zanechává dojem určité nevyužití příležitosti, vzhledem k tomu, že dramatické zvraty popisované v této povídce by byly vhodným prostředkem vylíčení vývoje hlavního protagonisty.

Postava Xin Dezhi z povídky „Stará dobrá firma“ je tedy charakterizována prostřednictvím svého vztahu k postavám starého a nového ředitele, a zároveň svým postojem ke změnám, které přináší nová doba. V povídce je tedy možné rozeznat komplikování postupu, který lze nalézt v mnoha jiných autorových povídkách, totiž že jedna z postav je charakterizována skrze svoji odlišnost od druhé postavy z dvojice a skrze jejich vzájemné interakce.

4.2 „Konec slavného kopiníka“

Povídka „Konec slavného kopiníka“ z roku 1946 pochází ze sbírky *Gezaoji* 蛤藻集 (Škeble a chaluhy). (Stupski, 1988: 88) Podobně jako povídka „Stará dobrá firma“ a jako většina povídek z této sbírky, jak upozorňuje Shiu- Pang Almborg, i v této povídce je

vyjádřeno přesvědčení, že příchod nové doby a modernizace jsou nezadržitelné (tamtéž, 90).

Nezvratnost takového vývoje je tematizována již v úvodních větách:

„Starý východ nemohl konečně neprocitnout ze svého hlubokého spánku.[...] Stará Čína pod svým dračím praporem už nebyla tajemnou říší Středu, rachotily po ní vlaky, bezohledně rušice posvátný klid mohyl. [...] i Sha Zilongovo válečnické umění a dobrodružné zaměstnání, vše bylo už jen snem minulé noci.” (Lao Še, 1962: 19)

东方的大梦没法子不醒了。[...] 龙旗的中国也不再神秘，有了火车呀，穿坟过墓破坏着风水。[...] 连沙子龙，他的武艺、事业，都梦似的变成昨夜的。(Lao She, 1982: 232)

Sha Zilong je bývalým nájemným strážcem cestujících. Zestárl a je si také vědom změn, ke kterým došlo ve společnosti. Proto mění zaměstnání a stává se provozovatelem zájezdního hostince. Jeho žáci se jej snaží vyprovokovat k tomu, aby jim předvedl něco ze svého umění, aby se něčemu novému naučili, nebo aby alespoň oživil Sha Zilongovu, a tedy i svoji prestiž.

Konflikt mezi novým a starým je v této povídce zobrazen dvojitým způsobem. Zaprvé jde o konflikt mezi Sha Zilongem a jeho nástupcem. Tímto nástupcem je stařec jménem Sun, který, na rozdíl od Sha Zilonga, stále věří ve smysl bojových umění a usilovně se v nich zdokonaluje. Původně se chce od slavného mistra učit, ale když vyjde najevo, že Sha Zilong již není ochoten nikoho učit, stává se sám mistrem, ke kterému se začnou hlásit Sha Zilongovi bývalí žáci. Zadruhé jde o konflikt mezi stářím a mládím, tj. mezi Sha Zilongem a jeho žáky. Ti jsou vylíčení v poměrně nelichotivém světle. Zajímá je jen zisk, a proto se nesnaží pochopit svého učitele, kterého považují za zlenivělého a odepsaného člověka. Nejvýznamnějším ze žáků je Wang Sansheng. Hlavními protagonisty jsou tedy Sha Zilong, stařec Sun a Wang Sansheng. Jedinou postavou, která neusiluje o zachování tradice, je paradoxně Sha Zilong. Základním konfliktem se v tomto světle jeví rozpor mezi Sha Zilongem a jeho žáky v čele s Wang Sanshengem a Sunem o to, zda je vhodné v tradici pokračovat či nikoli.

Postava starce Suna je rozporuplná v tom smyslu, že se stává nástupcem Sha Zilonga jako nový mistr bojových umění, a tím má tedy blíže k Sha Zilongovým žákům, kteří se k němu také přimykají, než ke starému mistru samému. Postavu Suna by tedy v tomto smyslu bylo možné vnímat jako představitele nové doby. Zároveň je to ale postava, která zastává názory stejně tradiční jako Sha Zilong, je stejně upřímně oddán bojovým uměním. Je ještě starší než Sha Zilong, kterému je kolem padesáti let, a z tohoto pohledu je stařec Sun postavou, která se řadí mezi Lao Sheovy typické zastánce konzervativních hodnot a „starých

zvyků“, jako je například postava ředitele Qiana z povídky „Stará dobrá firma“, postava úspěšného politika Bao Shanqinga z povídky „Skandál“ nebo postava milostpána Chena z povídky „Nové časy a staré zvyky“.

Sha Zilong je podobně nejednoznačnou postavou jako postava starce Suna. Zastává právě opačné přesvědčení, než se na první pohled zdá. Jeho tloušťka i jeho nový způsob obživy, provozování hostince, se zdají naznačovat zlenivělost a pasivitu. Až na úplném konci povídky vychází najevo, že Sha Zilong stále své umění neúnavně procvičuje:

Za noci, když se kolem rozhostil klid, Sha Zilong pečlivě zavřel vrata do svého dvora a pak bez oddechu procvičoval všech čtyřiašedesát způsobů útoku kopím. Pak opřen o svou zbraň, se zrakem upřeným v myriády hvězd nočního nebe, vzpomínal na bohatýrský život v pustinách, lesích a zapadlých krčmách u cest. Povzdychl si, lehce přešel rukou studenou a hladkou násadu kopí, a usmíval se: „Nikoho to už nenaučím. Nikoho!“ (Lao Še, 1962: 30)

夜静人稀，沙子龙关好了小门，一气把六十四枪刺下来；而后，拄着枪，望着天上的群星，想起当年在野店荒林的威风。叹一口气，用手指慢慢摸着凉滑的枪身，又微微一笑，“不传！不传！” (Lao She, 1982: 240)

Sha Zilongovo jednání je protikladné k jednání jeho žáků, kteří své umění předvádějí na tržišti, a tak přispívají k jeho úpadku. Podobně negativní zobrazení mladých lidí je pro dobou Lao Sheovu tvorbu charakteristické a objevuje se, jak jsme již zaznamenali, i v jiných povídkách, ať se již jedná o postavu Ding Genga v povídce „U Chrámu velikého slitování“ nebo o postavu Bílého Li z povídky „Černý a Bílý Li“.

Tato nenápadnost či skrytost na straně jedné a bezostyšná sebechvála a sebezprezentace na straně druhé jsou prvky, jejichž prostřednictvím spisovatel vytváří dvojice či konstelace protikladných postav také v dalších povídkách. V povídce „Stará dobrá firma“ je možné nalézt tento protiklad v odlišném způsobu, jakým vedou svěřenou firmu ředitelé Qian a Zhou. Pro ředitele Zhoua je charakteristická snaha přilákat co nejvíce pozornosti. K tomu využívá nejen křiklavé cedule lákající na „velké slevy“, hlasitou hudbu, která nepřetržitě vyhrává u vchodu do obchodu, ale také metodu, kdy všechno méně kvalitní zboží vykládá na odív. Naopak za ředitele Qiana, který dává přednost střídmosti a eleganci a který si zakládá na dobrém jménu firmy, zůstává i kvalitní zboží zakryto bílým plátnem.

V povídce „Černý a Bílý Li“ se tento protiklad projevuje ve způsobu, jakým bratři prezentují své záměry a plány a jak je sdílejí s ostatními postavami. Bílý Li neustále hovoří o tom, že má jisté, neurčité plány či záměry. Černý Li se naproti tomu se svými záměry nesvěřuje ani svému nejbližšímu příteli. Ve srovnání s Bílým Li se ale Černý Li na konci

vyprávění jeví jako schopnější a činorodější z bratrů. Podobnost s povídkou „Stará dobrá firma“ lze tedy nalézt i v tom, že jeden z bratrů své dobré vlastnosti plně neprojevuje, zatímco druhý se povyšuje nad ostatní, i když se nemá v podstatě čím chlubit. Tento protiklad mezi skromností na jedné straně a vychloubačností na straně druhé lze nalézt i v povídce „Konec slavného kopiníka“.

Vzájemné vztahy mezi protagonisty povídky „Konec slavného kopiníka“ jsou poněkud složitější než vztahy, do nichž vstupují protagonisté povídky „Stará dobrá firma“, kde jsou vztahy a priority hlavních protagonistů jasně dané. Nicméně poselství těchto dvou povídek je velmi podobné. V obou povídkách je příchod nové doby spojován s jednoznačně negativními jevy. Ve „Staré dobré firmě“ je to nepoctivost a vulgarita, zatímco v povídce „Konec slavného kopiníka“ je to obchod a násilí. Úpadek nové doby je akcentován již v úvodu povídky: „(...) i Sha Zilongovo válečnické umění a dobrodružné zaměstnání, vše bylo už jen snem minulé noci. Dnešek- to byla železnice, kulomet, obchod a teror.“ (Lao Še, 1962: 19)

Sha Zilongovi se toto spojení obchodu a násilí, které moderní doba přináší, protiví. Původní uplatnění člověka zabývajícího se bojovými uměními byla ochrana cestujících. V nové době toto zaměstnání mizí a lidé jako on jsou nuceni prodávat své umění na tržišti jako lacinou zábavu. Sha Zilong není ochoten přistoupit na takové zlehčení svého umění, a to je důvodem, proč se mu věnuje potají a proč je již nechce předávat dál. Podobný náhled je charakteristický pro příručího z povídky „Stará dobrá firma“, který rovněž považuje starý způsob obchodování za svého druhu umění. Styl nového ředitele mu připadá laciný a cirkusový, nedůstojný dobrého jména firmy. Proto za každou cenu usiluje o návrat starého ředitele, i když si je vědom toho, že to není firmě ku prospěchu, a přispívá tak k jejímu zániku.

V povídce „Konec slavného kopiníka“ nacházíme, podobně jako v povídce „Stará dobrá firma“, tři hlavní protagonisty. I když jsou vzájemné vztahy protagonistů povídky „Konec slavného kopiníka“ poněkud složitější než tomu bylo v povídce „Stará dobrá firma“, je možné mezi nimi nalézt určité podobnosti. Vztah zaměstnance ke starému a novému vedoucímu není nepodobný vztahu žáka či žáků ke starému a novému učiteli. Xin Dezhiova oddanost starému vedoucímu ale ostře kontrastuje se lehkostí s jakou Wang Sansheng a ostatní žáci mění starého učitele za starého. Podobně jako tomu bylo v povídce „Stará dobrá firma“, vztah žáků ke dvěma mistrům vypovídá především o nich samých, jsou charakterizováni prostřednictvím svého vztahu ke dvojici kontrastních postav.

4.3 „Skandál“

Povídka „Skandál“ z roku 1946 pochází ze sbírky *Gezaoji* 蛤藻集 (Škeble a chaluhy). (Šlupski, 1988: 88) V povídce se vypráví o vztahu úspěšného politika Bao Shanqinga, a jeho dcery, která je studentkou a zapojuje se do studentské demonstrace, namířené právě proti panu Bao Shanqingovi. Pana Bao Shanqinga a jeho dceru lze tedy považovat za dvojici kontrastních postav, představujících staré a nové myšlení podobně jako tomu bylo v povídkách „Stará dobrá firma“ či „Konec slavného kopiníka“. Navíc tato dvojice postav implikuje také opozici obchodník-literát, kterou nacházíme výrazně v povídce „Soused“, i když v tomto případě je nositelkou vzdělaneckého ideálu mladá dívka, což lze považovat za ozvláštňující prvek.

Z ostatních postav této povídky výrazněji vystupuje ještě postava kuřáka opia Fang Wenyua, který je, podobně jako Bao Shanqing, předmětem zesměšnění. Hlas této postavy je přirovnáván k mňoukání kočky. Pro Fang Wenyua, jakožto kuřáka opia, je charakteristická podrážděnost a pasivita. Tyto vlastnosti vyjdou najevo ve chvíli, kdy dochází k vyhocení situace: „Telefon! Nikdo k němu nešel. Fang Wenyua už zmohla touha po opiu tak, že byl líný se pohnout, a Bao Shanqing nemohl vstát rozčilením.“ (tamtéž, 212) Pasivita charakterizuje i postavu Bao Shanqinga, který se za každých okolností snaží vyvarovat ukvapeného jednání, a raději volí taktiku vyčkávání. „Zkušenosti mu říkaly, že nevědět si rady bylo často nejlepším východiskem z nepříjemné situace. Otálením se získal čas a rozbouřené vlny se uklidnily.“ (Tamtéž, 205) Pasivita a netečnost Bao Shanqinga je posílena tím, že podobnou vlastnost vykazuje i postava Bao Shanqingova zaměstnance Fang Wenyua. Tito protagonisté stojí v kontrastu k postavě Bao Shanqingovy dcery, pro kterou je naopak charakteristická aktivita a mnohdy až ukvapené jednání.

Výše představené posilování určitého charakteristického rysu jedné z postav tím, že je výskyt podobných vlastností akcentován u jiné postavy, k níž má první postava blízko, nacházíme i v jiných spisovatelových dílech, například v povídkách „Nové časy a staré zvyky“ nebo „Nevyřknutá otázka“ (Bu Cheng wenti de wenti 不成问题的问题). Zatímco společným rysem postav starého pána Chena a jeho staršího syna Lianboa z povídky „Nové časy a staré zvyky“ je pokrytectví, postavy správce Dong Wuyuana a umělce Qin Miaozaie sdílí parazitující způsob života, a také silnou touhu po určité komoditě, v případě Dong Wuyuana jsou to peníze, v případě Qin Miaozaie sláva, kvůli které jsou ochotni obětovat cokoli.

Bao Shanqing je politik, v mnohém se však podobá postavám obchodníků z povídek „Sousedé“ a „Stará dobrá firma“. Jedním z takových rysů je důraz na prezentaci vlastní osoby. Bao Shanqing sám sebe vnímá jako zboží, které je třeba náležitě prodat, velkou pozornost věnuje dojmům, jakým působí na veřejnost, a proto si osvojí několik hereckých triků a póz, kterých systematicky využívá k tomu, aby si získal lidi okolo sebe a dosáhl tak snadněji svých cílů. Jeden z těchto triků spočívá ve zvláštním způsobu chůze, kdy se Bao Shanqing pokrčí v kolenou a pohybuje se cupitavými krůčky. Tento způsob chůze, který využívá ve styku s nadřízenými, má vzbouzet dojem, že Bao Shanqing je „svižný a obratný, a přitom plný úcty a skromnosti“. Další trik, který využívá ve styku s podřízenými, je založen na práci s mimikou. Snaží se působit dojmem prostoty a dobromyslnosti, aby okamžitě pohnul i velmi rezervovaným člověkem:

...když se setkával s neznámým člověkem nebo přijímal podřízené, jeho velké oči, jako by uviděly nějakou neobyčejně podivnou věc, ještě se zvětšily, leskly se a hleděly velmi naivně, přičemž svalstvo tváří ochabně viselo dolů. Po chvíli pak se začalo zvedat nahoru a v očích se zjaskřilo veselí, které se nakonec rozlilo po celém obličejí v hřejivý úsměv. Mluvit začínal, až když úsměv pominul, a trochu přitom pletl jazykem, aby slova zněla měkčeji a dětsky něžně. (tamtéž, 194)

每逢他遇到新朋友，或是接见属员，他的大眼会象看见个奇怪的东西似的，极明极大极傻地瞪那么一会儿，腮上的肉往下坠；然后腮上的肉慢慢往上收缩，大眼睛里一层一层的增厚笑意，最后成为个很妩媚的微笑。微笑过后，他才开口说话，舌头稍微团着些，使语声圆柔而稍带着点娇憨，显出天真可爱。(Lao She, 1982: 159)

Dalším charakteristickým rysem postavy Bao Shanqinga je jeho vlastnický přístup ke všemu a ke každému, s kým přijde do styku. Tento povahový rys je zviditelněn již v úvodní pasáži povídky: „Měl peníze, moderní domy, děti, konkubíny, vzácné starožitnosti, knihy, z kterých by se dala udělat výstava, měl slávu, postavení...“ (Lao Še, 1962: 191) Knihy Bao Shanqingovi slouží pouze k tomu, aby se jimi chlubil před druhými. Podobný vztah má k vlastní dceři.

Bao Shanqingův vztah k ženám obecně je velmi jednoduchý, jsou pro něj symbolem vlastního postavení, podobně jako jakýkoli majetek. V úvodním odstavci jsou konkubíny zmíněny jako jedna z položek ve výčtu domů, vozů či elektrického osvětlení (jako symbolu technického pokroku) a spolu s ostatním majetkem jsou dokladem Bao Shanqingova blahobytu. Bao Shanqingův vztah k dceři je podobný. Mladá slečna představuje dobré jméno rodiny otec ji vidí jako člověka, který je „zodpovědný za čistotu a pořádanost mravů v celé

rodině. “ (tamtéž, 208) Bao Shanqing vnímá dceru jako abstraktní symbol spíše než jako člověka, jeho nedostatek lidských citů k dceři je patrný z reakce na dceřino „nepatřičné“ jednání. Má k dceři ryze obchodní vztah, neboť očekává, že z ní bude mít prospěch nikoli ztrátu.

Podobný vztah mezi postavami rodičů a dětí nacházíme také v povídce „Nové časy a staré zvyky“, Vztah mezi milostpánem Chenem a jeho synem Lianboem má rovněž do jisté míry obchodní charakter. Lianbo jako výraz synovské ctnosti svému otci daruje obchod se smíšeným zbožím, který otec přijímá s velkým potěšením, protože nade vše miluje peníze. Mladší ze synů, Lianzhong, je hazardním hráčem, a tím se vůči otci proviňuje nejhorším možným způsobem, jejich vzájemný vztah charakterizuje vzájemná nedůvěra a strach. Vztah starého pána ke dvěma synům je tedy možné označit za vztah do značné míry obchodní. Tento rys vztahu mezi otcem a syny připomíná vztah Bao Shanqinga k jeho dceři. Také ona svým činem, který pošlapává zásady synovské oddanosti, otce raní na nejcitlivějším místě. Nejenže tím v očích svého otce ztratí na ceně a zničí rodinnou pověst, ale také zcela zničí jeho pozici, kterou si tak pracně budoval.

V povídce „Skandál“ nacházíme dvojici protikladných postav, které jsou spojeny příbuzenským vztahem. Postava Bao Shanqinga žije výhradně tím, co vlastní, jak je patrné z toho, že popisu jeho majetku je věnována poměrně velká část vyprávění. O tento majetek je Bao Shanqing připraven dcerou, která je vůči němu postavou výrazně protikladnou. Tento protiklad vytváří nejen rozdílný věk či odlišný postoj k nové době, a také rozdílná míra aktivity či pasivitou postav.

4.4 „Nové časy a staré zvyky”

Povídka „Nové časy a staré zvyky” z roku 1946 pochází ze sbírky *Gezaoji* 蛤藻集 (Škeble a chaluhy). (Słupski, 1988: 88) Hlavními protagonisty této povídky jsou starý pán Chen a jeho synové Lianbo a Lianzhong. Postavy otce a jeho synů jsou rozdílné svým věkem, svým vztahem k tradici, a zejména svým postojem k jedné z nejvýznamnějších tradičních hodnot, synovské oddanosti. Významný je také odlišný vztah k penězům. Vyprávění otevírá nápad staršího syna Lianboa darovat otci, jako projev synovské oddanosti, obchod. Milostpán Chen není prakticky založený jako jeho syn, ze synova daru má sice velkou radost, neví však

přesně, jak s ním naložit. Tato složitá situace dovádí starého pána k radikálnímu přehodnocení svých dosud zastávaných hodnot.

Milostpán Chen sám sebe vidí jako literáta, dokonce sama sebe považuje za ideálního muže: „...milostpán Chen je zamilovaný do svého vzhledu. Je přesvědčený, že je na něm na první pohled vidět, že je vzdělaný konfuciánský literát a že žije podle vzoru legendárního krále Wu.” (Lao Še, 1983: 380) Touží po tom, aby ho tak vnímali i ostatní, a proto každý den brzy vstává a celou rodinu trápí hlasitou recitací *Knihy písní*. Nedělá to pro vlastní potěšení, ale spíše proto, aby udělal dojem na své okolí:

„Když milostivý pán Chen nasytí své srdce poezií, jde do zahrady obdivovat květiny. Květiny ve skutečnosti vůbec nemá rád, ale kdyby si nenašel čas na jejich obdivování, usvědčil by se z neznalosti krásy. Neboť skoro v každé básni se popisuje například stříbřitá rosa v otevírajícím se květu nebo třpyt rosy v trávě a podobně.” (Lao Še, 1983: 391)

陈老先生吃过点心，到院中看花草。他并不爱花，可是每遇到它们，他不能不看，而且在自己家中是早晚必找上它们去看一会儿，因为诗中常常描写花草霜露，他可以不爱花，而不能表示自己不懂得诗。(Lao She, 1982: 44)

Milostpán Chen je postavou, která některými svými rysy připomíná postavu pana Wanga z povídky „Liouovic činžovní dvůr”--slovy vypravěče z povídky „Liouovic činžovní dvůr”--zejména tím, že „se rád napařuje” (Lao Še, 1962: 135). Podobnost právě s postavou pana Wanga je patrná zejména ze způsobu, jakým milostpán Chen jedná se svojí snachou: „Však se také mám proč radovat!“ sebevědomě odpovídá milostpán, ale tak, jako kdyby ho rozhovor s nevěstou unavoval. Podle konfuciánských pravidel chování se nesluší mluvit s nevěstou jinak. On to přísně respektuje.“ (Lao Še, 1983: 379) Zatímco pan Wang je postavou spíše zápornou než komickou, u milostpána Chena převažují komické rysy, které vyvěrají z rozpolcenosti mezi tím, zda být raději konfuciánským učencem či bohatým mužem a zdatným obchodníkem.

Starší syn pana Chena je úspěšný obchodník, jenž dosáhl dobrého společenského postavení. To je něco, o co se starý pán svým způsobem pokoušel, ale marně, nikdy se mu nepodařilo složit úspěšně úřednické zkoušky. Panu Chenovi jde hlavně o společenské postavení a běh událostí ho donutí, aby si připustil, že mu na něm záleží více, než na ideálu vzdělance, který se doposud snažil naplňovat. K radikálnímu obratu názorů pana Chena dochází během návštěvy nového obchodu:

Jakoby vstoupil do jakéhosi nového světa. Náhle zapomněl na všechny předcházející starosti a omámený tou vůní začal přemýšlet o nových věcech: Svět, ve kterém doteď žil, byl nereálný svět. Toto je skutečný svět! Ta nakřivo visící tmavomodrá účetní kniha, fialovočervené počítadlo, a hlavně ta velká červená pokladna ve výklenku, na které visí velký ocelový zámek. Tam se začne hromadit jeho bohatství. Tato reálná skutečnost je věru hmatatelnější než ta abstraktní naděje na vysoký úřad. A možná, že je i reálnější než okřídlená fráze, že „největším bohatstvím člověka je Ctnost, kterou ho obdarují nebesa!“ (Tamtéž, 419)

到了内柜，新油漆味，老关东烟味，后院的马粪味，前面浮进来的糠味，拌成一种很沉重而得体的臭味。老先生入了另一世界。这个味道使他忘了以前的自己，而想到一些比书生更充实更有作为的事儿。平日的感情是来自书中，平日的愿望是来自书中，空的，都是空的。现在他看着墙上斜挂着一溜蓝布皮的账簿，桌上的紫红的算盘，墙角放着的大钱柜，锁着放光的巨锁，贴着“招财进宝”……他觉得这是实在的、可捉摸的事业；这个事业未必比作官好，可是到底比向着书本发呆，或高吟“天生德于予”强的多。(Lao She, 1982: 66)

Milostpán Chen projde takovou proměnou, že nakonec neváhá dopustit se nepoctivosti, aby dosáhl většího zisku. Monopolizuje trh s moukou, kterou získal nečestným způsobem, jako úplatek od někoho, kdo ji koupil načerno, a prodává ji za vysokou cenu v oblastech postižených povodněmi.

Podobně zásadní proměnu, kdy se postava změní ve svůj pravý opak, nalézáme též v dalších Lao Sheho povídkách. Tento vzorec paradoxní blízkosti či podobnosti protikladů nacházíme například v povídce „Bratři“, kde se z umírněného Černého Li stává postava jednající. Spíše než aby se jednalo o vývoj postavy, jde o její „přepólování“, k němuž dochází v důsledku dynamiky založené na konstelacích postav.

Ani postava staršího syna není úplně poctivá. Na začátku vyprávění se sice projevuje jako vzorný syn, ale na jeho konci je usvědčen z nejrůznějších přestupků a zneužívání moci a je zatčen, přičemž k některým z nepravostí ho navedl právě jeho otec. Postava mladšího ze synů pana Chena naproti tomu zpočátku působí dojmem poměrně záporné postavy. Vzhledem je velmi podobný svému otci, ale „chybí mu [...] jeho oduševnělý výraz“ (Lao Še, 1983: 378) a působí „dojmem pohodlného a lehkomyšlného člověka“ (tamtéž). Později ale vyjdou najevo některé vlastnosti tohoto protagonisty, díky nimž se Lianzhong začne jevit v poněkud lepším světle. Chová vřelé city k matce a po matčině smrti potom přenáší svoji náklonost na ženu svého staršího bratra, kterou jeho otec a všichni ostatní pohrdají. Právě tato náklonost je něčím, co se otci protiví, protože podle otce se muži mají dívat na ženy s opovržením. I bratr

se k manželce chová hrubě, a tak má paní Lianboová v Lianzhongovi jediného spojence. Ženské postavy patří mezi jednoznačně kladné postavy povídky a fakt, že k některým z nich Lianzhong má blízký vztah, na něj vrhá dobré světlo. Otázka ženské emancipace navíc byla horkým tématem spojeným se snahami o reformu čínské společnosti. Mezi postavami této povídky výrazněji vystupuje do popředí ještě jedna ženská postava, Lianboova milenka Malá Fénix. Její význam spočívá v tom, že se velmi upřímně hlásí k zásadám synovské oddanosti, která je důležitým motivem této povídky a ke které se všichni hlavní protagonisté nějakým způsobem vztahují. Malá Fénix je postavou velmi podobnou postavě Xiao Fuzi románu *Rikša*. Stará se o matku, kterou její bratr zanedbává, a proto se nemůže vdát. Dostává se do moci svého bratra a na jeho popud se stává milenkou Chen Lianboa. Je přesvědčena, že kdyby matku opustila, synovská ctnost by se stala jen prázdným pojmem.

I starý pán ctí určité závazky vůči svému staršímu synovi, protože synovská ctnost neznamená jen oddanost syna vůči otci, ale zahrnuje i závazky otce vůči synovi. Starý pán ale není schopen těmto závazkům dostát. Synův dar pro něj představuje příliš velkou výzvu. Milostpán Chen si nejenže na obchod půjčuje peníze, ale ještě zavádí různé nepoctivé praktiky, které ve svém důsledku stojí jeho syna život. Starý pán postupně zavrhuje své přesvědčení a hodnoty a s nimi bere za své i jeho závazek vůči synovi.

Podobně jako tomu je v povídce „Konec slavného kopiníka“, i v povídce „Nové časy staré zvyky“ je tematizována určitá abstraktní hodnota, tím, že k ní jednotliví protagonisté zaujímají kontrastní či protikladné postoje. V povídce „Konec slavného kopiníka“ touto hodnotou byla bojová umění, v povídce „Nové časy a staré zvyky“ to je synovská (či otcovská) ctnost, obě tyto hodnoty jsou spjaty s tradicí. Právě k těmto hodnotám protagonisté povídky zaujímají postoj a stávají se tak zastánci „nových časů“ či zastánci „starých zvyků“. To, že jejich příklon k jednomu či druhému vidění světa je součástí jejich charakteristik coby postav, lze říci, že to jsou právě tyto vyhraněné, byť ne vždy neměnné, charakteristiky, které se nejvýrazněji podílejí na významové výstavbě diskutovaných povídek.

Například v povídce „Konec slavného kopiníka“ Sha Zilong přijímá vyrovnaně příchod „nových časů“, opouští staré zaměstnání a stává se majitelem hostince, ale potají se stále usilovně věnuje svému umění. Lianbo z povídky „Nové časy a staré zvyky“ vynakládá velké úsilí na to, aby byl vzorným synem, zároveň je ale schopným obchodníkem. Milostpán Chen se okázale hlásí k tradičním hodnotám, které ale lehce opouští a mění je za hodnoty právě opačné. Protagonisté autorových povídek často oscilují mezi dvěma protikladnými a navzájem se vylučujícími hodnotovými postoji. Způsob, jakým ale své dilema nakonec řeší,

nesvědčí o tom, že by šlo o postavy realistického typu. Vývoj postav není psychologicky přesvědčivý, protože stejný problém se často objevuje hned u několika postav jedné povídky. Tak, jak tomu je i v povídce „Nové časy a staré zvyky“, kde je odlišujícím rysem postav jejich vztah k penězům, který se v průběhu vyprávění radikálním způsobem mění.

Podobně jako tomu bylo v povídce „Konec slavného kopiníka“, i v povídce „Nové časy a staré zvyky“ nalézáme motiv obchodu či bohatství jako protiklad hodnoty, ke které se protagonisté vztahují, ať už jsou to bojová umění či synovská ctnost. V obou povídkách je obchod uváděn do souvislosti s novou dobou. V povídce „Konec slavného kopiníka“ byla jistá forma obchodu jedinou alternativou obživy pro zastánce zanikajících bojových umění. V povídce „Nové časy a staré zvyky“ je obchod, a s ním spojené bohatství, prostředkem získání dobrého postavení ve společnosti, který nahrazuje úspěch u úřednických zkoušek, což byl preferovaný způsob získání tohoto postavení v dřívějších dobách. Prostřednictvím konfrontace s postavami, které zastávají hodnoty, které jsou v opozici k hodnotám materialistickým, jsou postavy jako starý pan Chen z povídky „Nové časy a staré zvyky“, mladí žáci starého mistra v povídce „Konec slavného kopiníka“ či pan Ming z povídky „Sousedé“ charakterizovány jako postavy poměrně záporné.

Motiv obchodu je v povídce „Nové časy a staré zvyky“, podobně jako tomu je v jiných spisovatelových dílech spojován s výrazně negativními jevy. Postavy starého pána a jeho staršího syna, které se obchodu věnují, jsou charakterizovány tak zápornými rysy jako je pokrytectví a podvod:

„Ten obchod, co se mu podařilo koupit, daroval otci nejen ze synovské ctnosti, ale i proto, že v otcově vlastnictví bude bezpečnější. Ve svém podnikání je někdy nucen dopouštět se podvodů. Ale tento podvod mu osud odpustí, protože se jej dopustil ze synovské lásky k otci. Projevy synovské ctnosti světlí přece prostředky.“ (tamtéž, 377)

现今，他又把刚置买了的产业献给父亲，父亲的福气能压得住一切；即使产业的来路有些不明不白的地方，也被他的孝心与父亲的福分给镇下去。（Lao She, 1982: 33)

Motiv obchodu se objevuje na příklad v povídkách „Sousedé“ či „Stará dobrá firma“. Postava pana Minga z povídky „Sousedé“ je charakterizována arogancí a samolibostí, a navíc ještě nedostatkem vlasteneckých citů, což je nedostatek, který lze přičíst i postavě nového

vedoucího Zhoua z povídky „Stará dobrá firma”.¹⁵ Všechny tyto záporné rysy, které u těchto postav pozorujeme jsou vytvářeny a posilovány tak, že se tyto postavy setkávají s postavami, které zastávají právě opačné názory než oni sami.

Vlastnosti starého pána vycházejí najevo díky jeho konfrontaci s ostatními postavami, především s postavami svých synů. Když se mu přijde například starší syn poklonit, starý pán jen sedí a vychutnává synovu pokoru, ještě větší radost by ale měl, „kdyby byl někdo svědkem tohoto výjevu. Obvykle totiž, když Lien-po před otcem bije čelem o zem, někdo z rodiny se zjeví a obdivuje Lien-poovu synovskou ctnost.“ (Lao Še, 1983: 376) Z této ukázky je jasně patrná ješitnost starého pána. Lze se tedy domnívat, že interakce protagonistů je v povídce „Nové časy a staré zvyky” užitá podobným způsobem jako tomu bylo v povídce „Černý a Bílý Li”, kde skutečné schopnosti a charakter postavy Černého Li vyšly najevo jen díky jeho konfrontaci s postavou Bílého Li.

V povídce „Nové časy a staré zvyky” nacházíme postavy, jejichž protikladnost vyplývá z jejich rozdílného vztahu k tradici a k ideálu synovské ctnosti. Na rozdíl od většiny jiných spisovatelových děl, jsou v této povídce zastánci tradičních hodnot ale zobrazeni jako postavy výrazně záporné. V některých autorových povídkách jsou tedy určité hodnoty prostřednictvím postav, které je zastávají, vyzdihovány, a v jiných naopak odsuzovány. Z toho důvodu je možné se domnívat, že jednoznačné hodnocení tradice či modernity není autorovým záměrem.

¹⁵ Na rozdíl od povídek „Stará dobrá firma” a „Konec slavného kopínka” není v povídce „Nové časy a staré zvyky” příchod nové doby zobrazen v záporném světle. Předmětem kritiky jsou tu spíše zastánci tradičních hodnot, kteří jsou tu zobrazeni jako pokrytci. Tímto se povídka „Nové časy a staré zvyky” výrazně odlišuje od těch Lao Sheových děl, ve kterých se projevuje jeho despekt vůči mladým lidem a studentům, jako jsou například povídky „Černý a Bílý Li”, „U Chrámu velikého slitování” či „Nový Hamlet” (Xin Hanmuliede 新韩穆烈德).

5. Spojenci a jejich oběti

Z hlediska specifických konstelací postav je pro povídky „Také trojúhelník“ (Ye shi sanjiao 也是三角), „Spojenci“ (Tongmeng 同盟) a „Nevyřknutá otázka“ (Bu cheng wentide wenti 不成问题的问题) charakteristické, že v nich vystupují dvojice či skupiny postav, které se spočují proti jiným postavám. V případě povídky „Také trojúhelník“ je toto spojení součástí milostného trojúhelníku, v povídce „Spojenci“ se jedná dokonce o milostný čtyřúhelník, přesněji řečeno o dva milostné čtyřúhelníky, a v povídce „Nevyřknutá otázka“ na sebe spojení dvou protagonistů nabaluje další spojence, až jsou nakonec do této „aliance“ zapojeni obyvatelé celé usedlosti, na které se příběh odehrává. V uvedených povídkách nenacházíme dvojice výrazně protikladných jednotlivých postav, protikladnost v nich nalzáme na rovině skupin postav (dvojic případně skupin), sdružujících se na základě sdílených záměrů, zájmů či sympatií. Spojenství vznikají zpravidla na základě sdílené náklonnosti či naopak odporu vůči třetí postavě.

5.1 „Také trojúhelník“

Povídka „Také trojúhelník“ z roku 1934 pochází ze sbírky *Ganji*. (Słupski, 1988: 82) V této povídce Lao She vypráví příběh dvou vojáků Ma Deshenga a Sun Zhanyuana, kteří zatouží po rodinném životě, a proto zběhnou z armády, kvůli nedostatku peněz se ale rozhodnou oženit se oba s jednou dívkou.¹⁶ Tato povídka, která se příznačně jmenuje „Také trojúhelník“, je příkladem obměňování a komplikování motivu milostného trojúhelníku ve spisovatelových povídkách. Jiným netypickým rysem milostných trojúhelníků v Lao Sheově díle je, že se vždy jedná o dva muže a jednu ženu, zatímco v případě konvenčních milostných trojúhelníků se zpravidla jedná o jednoho muže, který váhá mezi dvěma ženami. (Lee, 1990: 24) Povídku „Také trojúhelník“ lze také vnímat jako určitou variaci na motiv milostného trojúhelníku, který se vyskytuje v jiných spisovatelových povídkách, nejvýrazněji v povídce „Černý a Bílý Li“. Rovněž je třeba si povšimnout toho, že dívka, a s ní i milostná zápletka, poměrně brzy mizí, a dále už o ní není ani zmínka. (tamtéž, 25) Lze tedy říci, že milostná

¹⁶ Tímto zvláštním námětem se povídka řadí mezi ty spisovatelovy povídky, které vykazují vliv tradičního čínského narativu, pro nějž je charakteristický zájem o neobvyklé události a jevy, jiným příkladem tohoto typu povídek je povídka „U Chrámu velikého slitování“. (Słupski, 1966: 17)

zápletku, přesněji řečeno odlišný vztah dvou mužů k jediné ženě, neslouží rozvíjení děje, ale je především prostředkem charakterizace vztahu obou hlavních protagonistů.

Vztah tří hlavních protagonistů povídky „Také trojúhelník“ má některé shodné rysy se vztahy protagonistů povídky „Černý a Bílý Li“. Postava dívky, se kterou se vojáci Ma Desheng a Sun Zhanyuan ožení, je, podobně jako postava dívky, o kterou se ucházejí Černý a Bílý Li, charakterizována bezvýznamností ve vztahu k ostatním dvěma protagonistům. Sice z vyprávění nemizí jako protagonistka povídky „Černý a Bílý Li“ a je v něm přítomna až do samého konce, ale poměrně dlouhou dobu zůstává v ústraní. Je udržována v nevědomosti, nejen že neví, za koho byla provdána, ale až do poslední chvíle netuší, že byla provdána za dva muže současně. Tato protagonistka nemá jméno a její individualizace není posílena líčením vnější podoby či vnitřního rozpoložení. Také tím se podobá protagonistce povídky „Černý a Bílý Li“, která rovněž nemá jméno ani žádné individuální rysy.

Postavy vojáků sice mají individuální rysy, ale vzájemně se příliš neliší. Vzhled obou protagonistů je poněkud komický, ani jeden z nich nevyniká fyzickou krásou:

„Ma Desheng [...] byl starší, hlavu měl jako kdouli, obličej s celkem jemnou pletí, ale hodně nepravidelných tvarů. Sun Zhanyuan byl mladší. Z masité hlavy trčely velké uši, krasavec podle estetických měřítek řeznického cechu.“ (Lao Še, 1962: 97)

马得胜[...]是哥，头象个木瓜，脸皮并不很粗，只是七棱八瓣的不整庄。孙占元是弟，肥头大耳朵的，是猪肉铺的标准美男子。(Lao She, 1982: 130)

Vyprávění se především zaměřuje na vztah obou mužských protagonistů. Ma Desheng a Sun Zhanyuan jsou představeni nejen jako dva nerozluční přátelé, ale především jako dvojice postav, jejichž postoje a tužby vytvářejí jakousi společnou či „dvojjedinou“ identitu:

...byli přísežnými bratry, společně byli v poli, společně leželi v lazaretu, společně jedli, spali i drancovali a teď žili pospolu v Chrámu boha války. I šaty a punčochy byly u nich společným majetkem, ale o této věci nebyli v stavu se mezi sebou domluvit. Čím méně se hledí na to, co je mé a co je tvé, tím hlubší je vzájemné přátelství. Ale v žádném případě není možné vzít si jednu společnou manželku. (Lao Še, 1962: 96)

论交情，二人是盟兄弟，一块儿上过阵，一块儿入过伤兵医院，一块儿吃过睡过抢过，现在一块儿住着关帝庙。衣裳袜子可以不分；只是这件事没法商议。衣裳吃喝越不分彼此，越显着义气。可是俩人不能娶一个老婆，无论怎说。(Lao She, 1982: 130)

Zvláštní povaha spojení dvou protagonistů vyplývá z jejich sdílené identity: oba vojáci mají stejné přání, oba se chtějí usadit, a oba také dojdou ke stejnému závěru, tj. že jediným východiskem je vzít si společnou manželku. Situace, se kterou jsou oba protagonisté konfrontováni, nakonec vede k jejich ještě většímu sblížení: „Překonat stud stálo bratry mnoho potu, když se jim to však podařilo, ukázalo se, že to není zas tak hrozně těžké. Naopak, oba s podivem zjistili, že jejich bratrství se tím ještě utužilo!“ (Lao Še, 1962: 104) Vzájemný vztah mužských protagonistů má větší význam než jejich vztah k budoucí společné manželce. V tomto smyslu milostná zápleтка plní podobnou funkci jako v povídce „Černý a Bílý Li“.

Zvláštností milostného trojúhelníku v povídce „Také trojúhelník“ je, že podobně jako v povídce „Černý a Bílý Li“, kde má boj protagonistů o vyvolenou dívku podobu vzájemného ustupování, tu nemůže být řeči o nějakém soutěžení, protože protagonisté mají v úmyslu dívku společně sdílet. Postupují jako spojenci, podobně jako protagonisté stejnojmenné povídky („Spojenci“).

Prostředníkem, který umožňuje kontakt postav dvou vojáků s rodinou dívky, je podvodník Li Yonghe. Podobnou postavu prostředníka mezi postavami, které by jinak těžko mohly mít něco společného, lze nalézt také v povídce „Brýle“ (Yanjing 眼镜). Za jistého prostředníka se dá považovat postava rikšy, který ztracené brýle najde a předá je malému Zhaovi. Pro malého Zhaoa jsou brýle pěkným doplňkem, který mu umožňuje cítit se jako „lepší“ lidi, zatímco pro Song Xiushena je jejich ztráta těžkou pohromou, protože na nové nemá, a kvůli své krátkozrakosti je nucen zanechat studií.¹⁷

V povídce „Také trojúhelník“ se tedy objevuje zvláštní variace motivu milostného trojúhelníku, která má některé shodné rysy a podobnou funkci jako milostný trojúhelník v povídce „Černý a Bílý Li“. Jak již bylo řečeno, shodným rysem těchto milostných trojúhelníků je fakt, že muži o dívku nesoupeří. Dalším shodným rysem je, že pro dvojice mužských protagonistů obou povídek je důležitější jejich vztah k sobě navzájem nežli vztah, který mají jednotliví protagonisté k ženě. Milostná zápleтка je tak v obou povídkách prostředkem, který především slouží vystižení vztahu mezi oběma protagonisty. Dvojice protagonistů je charakteristická především tím, že u nich jsou zdůrazňovány spíše podobnosti

¹⁷ Postavy Li Yonghea a Čtvrtého Wanga jsou si podobné v tom ohledu, že motivem jejich jednání, které zprostředkuje kontakt ostatních postav, je vlastní prospěch a zisk. Ale zatímco Čtvrtému Wangovi leží na srdci neutěšená situace studenta, který brýle ztratil, a snaží se mu je vrátit, Li Yongheovi je osud lidí, jejichž život zásadně ovlivňuje, zcela lhostejný. Tento Li Yong Heův záporný charakterový rys se jeví jako zvlášť závažný vzhledem k tomu, že předmětem obchodu tu není pouhý předmět jako brýle, ale dívka.

než odlišnosti a že postupují v naprosté shodě, což je rys, který lze nalézt i u postav spojenců v povídkách „Spojenci“ a „Nevyřknutá otázka“.

5.2 „Spojenci“ (Tongmeng 同盟)

Povídka „Spojenci“ z roku 1933 pochází z autorovy první sbírky *Ganji*. (Słupski, 1988: 82) V této povídce se vypráví o marném snažení dvou protagonistů, Tianyiho a Zijinga, získat dívku svého srdce, Yuchun. Yuchun oba nápadníky odmítá a to způsobí, že se Tianyi a Zijing stanou přáteli. Společně potom bojují proti třetímu nápadníkovi, kterému Yuchun dává přednost. Milostný trojúhelník v této povídce je specifický tím, že podobně jako je tomu v povídce „Také trojúhelník“, dva nápadníci jediné ženy spolu nesoupeří, nýbrž spolupracují. Situace se komplikuje příchodem třetího nápadníka, z trojúhelníku se stává čtyřúhelník, ale tím se zároveň vývoj děje znovu přibližuje typické situaci, jakou lze nalézt u obvyklých milostných trojúhelníků, jejichž dynamika je zpravidla založena na soupeření dvou znepřátelených stran.

Problematicke milostného trojúhelníku v literatuře je věnována kniha René Girarda *Lež romantismu a pravda románu*. Podle této knihy, o kterou se opírá Leo Ou-fan Lee, když studuje povídku „Černý a Bílý Li“, je základní charakteristikou touhy napodobování. Svě touhy si vypůjčujeme, nejsou ani zdaleka autonomní, jsou vždy vyvolávány touhou někoho jiného, a tato další osoba je nám modelem. Pro zamilovaného člověka je tedy tento model či prostředník důležitější než samotný předmět touhy. (Girard, 1998: 12) V tomto smyslu bychom mohli říct, že v povídce „Černý a Bílý Li“ je právě Bílý Li tím, kdo nejvíce zaměstnává mysl Černého Li, a nikoli dívka, o kterou bratři soupeří. (Lee, 1990: 24-26) Domnívám se, že tento mechanismus je ještě výrazněji přítomen ve významové výstavbě povídky „Spojenci“, ve které se dva mužští protagonisté opakovaně zamilovávají do stejné ženy, a navíc ještě opakovaně bojují proti společnému rivalovi.

Blízkost obou hlavních protagonistů na jedné straně a relativní nedůležitost předmětu touhy na straně druhé je patrná z toho, že poté, co se vzdají úsilí získat Yuchun, se oba protagonisté opět zamilují do jediné dívky. Tentokrát je předmětem jejich tužeb nemocniční sestřička. Není bez zajímavosti, že tato postava je bezejmenná a podobá se tím protagonistkám povídek „Černý a Bílý Li“ a „Také trojúhelník“. Takovou situaci lze interpretovat jako případ napodobování v pojetí René Girarda: „S každým novým

dobrodružstvím se mění objekt, ale trojúhelník zůstává.“ (Girard, 1998: 12) Protagonisté se znají, jsou zvyklí spolupracovat a ke svému citu nedospívají nezávisle na sobě nýbrž právě díky vzájemné provázanosti. Je to Zijing, kdo onemocní, a tedy se sestřičkou setká jako první. Tianyi chodí Zijinga navštěvovat a po vzoru Zijinga se také zamiluje do sestřičky. I tentokrát se ale objevuje třetí nápadník, kterému jejich vyvolená dává přednost. Zijing a Tianyi opět spojují své síly proti tomuto rivalovi a opět se setkávají s neúspěchem.

V této povídce má motiv milostného trojúhelníku ještě méně konvenční podobu než tomu bylo v případě povídky „Také trojúhelník“. Toto experimentování se projevuje mimo jiné opakováním takřka totožných interakcí mezi postavami, a také schematičností těchto postav. Tyto rysy vyprávění nepochybně posilují zábavné vyznění povídky „Spojenci“. Ke komickému efektu přispívá i způsob, jakým se protagonisté snaží na svou vyvolenou zapůsobit. Vyprávějí jí strašidelné historky o zemřelých duších a démonech a snaží se vyvolat dojem, že jsou neohrožení a stateční. Poté, co je dívka obviní z neupřímnosti, úplně změní taktiku a hrdě se přiznávají ke své zbabělosti, což u jejich vyvolené vzbudí jen pobavení.¹⁸

V závěru povídky přátelé dojdou k názoru, že milostné čtyřúhelníky jsou nešťastné a že se musí stát znovu rivaly, aby měli nějakou šanci na úspěch. I když toto jednání protagonistů lze také interpretovat jako svého druhu spolupráci, je možné tvrdit, že u těchto protagonistů dochází k právě opačnému vývoji než u protagonistů povídky „Také trojúhelník“, kteří i přes některé vzájemné konflikty zůstávají spojenci. Poté, co uskuteční svůj pečlivě uvážený plán a pojmu společnou manželku, oba přátelé zjišťují, že by ji chtěli jen pro sebe. Nakonec se ale, jak se domyslí i sama dívka, nějakým způsobem dohodnou. Tím, co nejvíce spojuje protagonisty povídky „Také trojúhelník“, je finanční stránka věci, což je motiv, který zcela chybí v povídce „Spojenci“, kterou tedy nelze řadit mezi ty spisovatelovy povídky, ve kterých jsou mezilidské vztahy přirovnávány k obchodu, to ale neubírá na zábavném charakteru této povídky.

Postavy spojenců lze nalézt také v povídce „Nevyřknutá otázka“. V této povídce chybí jakákoli milostná zápletka a společnými zájmy protagonistů jsou láska k penězům a touha po slávě. Ačkoli protagonisté spolupracují, nevznikají mezi nimi přátelské vztahy, dokonce k sobě navzájem chovají odpor. Jejich spolupráce má spíše povahu vzájemného využívání. Jakmile se navzájem nepotřebují, přeruší veškeré styky. Takovéto spojenectví má povahu mezilidských vztahů založených na obchodním principu, což je fenomén tematizovaný v

¹⁸ Jak upozorňuje Slupski, tato povídka patří mezi povídky z první spisovatelovy sbírky, které byly psány ve spěchu pro různá periodika, a mnohé z povídek v této sbírce má, podobně jako povídka „Spojenci“, zábavný charakter. (Slupski, 1988: 83)

mnoha jiných spisovatelových povídkách. Například v povídce „Liouovic činžovní dvůr“ je postava snachy označena za „živý knedlík, koupený za sto yuanů“ a dcera starého Wanga ve vhodné chvíli prodána, podobné vztahy jsou akcentovány v povídce „Housenka“ či v povídce „Sousedé“, zde je zobrazen vztah mezi manželi, jenž je založen na směně.

V povídce „Housenka“ (Maomaochong 毛毛虫) muž musí živit dvě manželky. Hlavní protagonista, kterému se přezdívá „Housenka“ má vysokoškolské vzdělání, má ale staromódní manželku, se kterou ho kdysi oženili rodiče. Proto velmi touží po jiné manželce a znovu se žení. Nová manželka vyžaduje kromě stravy a oblečení ještě čtyřicet yuanů na drobné výdaje. Zároveň Housenka ale musí vyplácet patnáct yuanů staré manželce jako alimenty.¹⁹

I v povídce „Housenka“ lze nalézt motiv spojenectví. Sousedé Housenkových jsou rozděleni na dva tábory podle toho, zda straní panu Housenkovi či paní Housenkové. Toto zapojení celého okolí do záležitostí hlavních protagonistů připomíná vytváření aliancí z povídky „Nevyřčená otázka“, kde se obyvatelé statku postupně přidávají na stranu jednotlivých hlavních protagonistů.

Výše zmíněné povídky, v nichž hraje klíčovou roli aspekt spojenectví, lze interpretovat jako variace na milostné zápletky. Mezi charakteristické rysy vztahů, do kterých protagonisté vstupují, patří především silná provázanost mezi dvojicemi postav. Tímto rysem se milostný trojúhelník Lao Sheových povídek odlišuje od milostného trojúhelníku v pojetí jiných autorů. Silná provázanost a spojenectví postav se však objevuje i v některých spisovatelových dílech, ve kterých milostná zápletky zcela chybí.

5.3 „Nevyřčená otázka“

Povídka „Nevyřčená otázka“ z roku 1944 pochází ze sbírky *Pinxueji 贫血集* (Anémie). (Chow, 2001: 287) Název povídky „Nevyřčená otázka“ (Bu cheng wentide wenti 不成问题的问题), která se také překládá jako „Nepochybný problém“ či „Neproblematický problém“, viz

¹⁹ Protože nemá tolik peněz, aby mohl oběma manželkám vyplácet tak vysoké částky, rozhodne se patnáct yuanů pro starou manželku strhávat z kapesného nové manželky. Té se to nelíbí, a aby dosáhla svého, začne pravidelně každý měsíc předtím, než Housenka dostává výplatu, předstírat záchvaty omdlívání. Obě ženy svorně z Housenky tahají peníze. Je patrné, že i v povídce „Housenka“ Lao She pracuje se svého druhu milostným trojúhelníkem. Podobně jako tomu je v případě řady děl tradiční čínské literatury, i tento milostný trojúhelník sestává ze dvou žen a jednoho muže. Bezvýhodná situace muže, který je lapen do kolotoče výplat alimentů a kapesného, je v ostrém protikladu se situací talentovaného muže a dvou krásných žen, které jsou typickými reprezentanty tradičního milostného trojúhelníku.

např. anglický překlad “Unproblematical Problem” (*Crescent Moon and Other Stories*. Přel. W.J.F. Jenner. Panda Books, 1985), odkazuje k problému, o kterém se nemluví. Povídka vypráví o poměrech na statku Shuhua, který je plný podvodníků a parazitů. Hlavními protagonisty jsou nepoctivý správce Ding Wuyuan, dále náhodný příchozí Qin Miaozhai, který sám sebe označuje za umělce, a nakonec nový, úzkostlivě poctivý, kvalifikovaný a nadšený správce You Daxing. Jména některých protagonistů je možné interpretovat jako jména typu *nomen omen*. Osobní jméno Qin Miaozhaie 秦秒斋 by mohlo implikovat výraz *miaozhai* 秒斋 „skvělá studovna“, a tedy i skvělého učence, za kterého se Qin Miaozhai považuje. Jméno nového správce You Daxinga 尤大兴 zase obsahuje výrazy *da* 大 „velký“ a *xing* 兴 „prosperovat“, které poukazují na velký rozkvět, ke kterému na statku dojde po You Daxingově příchodu. Podobný význam má i znak *you* 优 „skvělý“. Ding Wuyuan a Qin Miaozhai si navzájem dobře rozumí a spojují se proti společnému nepříteli, You Daxingovi, který se snaží na statku udělat pořádek. I v této povídce se tedy objevují postavy spojenců.

Správce Ding Wuyuan špatně hospodaří, a aby to kompenzoval, získává si vlivné lidi prostřednictvím dárců. Proto má statek stále velké ztráty, i když by jinak měl prospívat. Lidi ze svého okolí si Ding Wuyuan získává příjemným vystupováním a přátelstvem.²⁰ Správce je pohodlný a na statku vlastně parazituje:

„Jeho životním cílem je dobře se najíst, dosyta se vyspat, pohodlně se oblékat a ničím se netrápit. V podstatě je člověkem bez ideálů. Proto se opravdu pro nic netrápí a o nic nemá opravdový zájem. Neznepokojuje ho, že ten, kdo zájem jen předstírá, je ve skutečnosti parazit. Jeho zajímá jen to, že předstíráním zájmu lze všelicos vyřešit bez námahy.“ (Lao Še, 1983: 299)

他吃得好，穿得舒服，睡得香甜，永远不会发愁。他绝对没有任何理想，所以想发愁也无从发起。他看不出彼此敷衍有什么不对的地方。他只知道敷衍能解决一切，至少能使他无忧无虑，脸上胖而且亮。(Lao She, 1982: 180)

Za parazita lze označit i Ding Wuyuanovi velmi podobnou postavu Qin Miaozhaie. Na rozdíl od Ding Wuyuana je Qin Miaozhai sice plný ideálů, ale sdílí jeho nechuť cokoli dělat. Už od dětství o sobě prohlašuje, že je tím nejgeniálnějším člověkem, jaký se kdy v jeho kraji narodil. Qin Miaozhai a Ding Wuyuan se navzájem využívají, Ding Wuyuan poskytuje Qin Miaozhaiovi ubytování a Qin Miaozhai mu zase poskytuje naději na peníze svého otce. Dokonce si i rozumějí:

²⁰ Využívá k tomu podobných metod jako politik Bao Shanqing z povídky „Skandál“, který měl zvláštní způsob jednání pro podřízené a nadřízené, pro jedny dětinský úsměv, a pro druhé cupitavou chůzi s pokrčenými koleny.

Ding Wuyuan miloval peníze a Miaozhai miloval slávu. Každý sice miloval něco jiného, v nitru si však byli nanejvýš podobní, totiž v tom, že neváhali sáhnout po nejpodlejším způsobu, jen aby dosáhli toho, po čem toužili. (Lao She, 1982: 194)

丁主任爱钱，秦妙斋爱名，虽然所爱的不同，可是在内心里二人有极相近的地方，就是不惜用卑鄙的手段取得所爱的东西。因此，丁主任往往对妙斋发表些难以入耳的最下贱的意见，妙斋也好好地静听，并不以为可耻。(tamtéž)

Tyto postavy spojenců spojuje tedy společný zájem, podobně jako to pozorujeme u postav nápadníků z povídky „Spojenci“. Ding Wuyuan a Qin Miaozhai spojuje touha po slávě a láska k penězům a navzájem si pomáhají, aby svoje tužby uskutečnili. Ding Wuyuan poskytuje Qin Miaozhaiovi útočiště a také prostor pro umělecké centrum, které Qin Miaozhai zakládá a Qin Miaozhai Ding Wuyuanovi poskytuje naději, že by někdy mohl dostat peníze od jeho otce. Společně potom bojují proti novému správci, který chce udělat na statku pořádek a o všechno je připravit.

Nový správce je kvalifikovaný a nadšený a po jeho příchodu začne statek skutečně fungovat jak má. You Daxing vystudoval polnohospodářskou fakultu v Americe a čas, který tam strávil, patřil mezi nejšťastnější chvíle jeho života. Nedovede si představit, že by se měl vrátit do Číny a pracovat na velkostatku. Když se mu ale donesou zprávy o hrdinském boji čínského lidu proti japonským okupantům, nakazí se všeobecným nadšením a vrátí se do Číny. Statek začíná prosperovat a to mu získá jistý počet příznivců. Velká část zaměstnanců je ale nespokojena, že musí najednou skutečně pracovat a zatouží po návratu starého správce. You Daxingova manželka Mingxia je zase nešťastná, že se musí neustále stěhovat, protože You Daxing si všude nadělá nepřátele. Mingxia snaží oslabit tvrdohlavost a přímočarost nového správce, protože to jsou vlastnosti, které lidem nejvíce vadí. K tomuto účelu se manželka přidává na stranu Ding Wuyuana a všelijak se snaží kazit manželovu práci. Výsledkem je návrat starého správce. Mingxia se musí s manželem opět stěhovat.

Již z tohoto nástinu je patrné, že spojenecké vztahy mezi postavami povídky „Nevyřčená otázka“ jsou nesmírně složité. Do spojenectví hlavních protagonistů je nakonec zapojen celý statek, což připomíná účast sousedů na záležitostech manželů z povídky „Housenka“. V povídkách „Nevyřčená otázka“ a „Housenka“ je poukazováno na negativní jevy, jejichž původci nejsou pouze hlavní protagonisté ale zároveň i lidé z jejich okolí. V povídce „Housenka“ je to problém, zda je ospravedlnitelné vzít si druhou manželku pouze

z toho důvodu, že první je příliš staromódní, což rozděluje sousedstvo na dva tábory podle toho, jestli patří ke starší či mladší generaci. V povídce „Nevyřknutá otázka“ je to problém, zda je při vedení statku lepší nepoctivost a pohodlnost či zásadovost a houževnatost, což rozděluje zaměstnance podle jejich charakteru a inklinací.

S motivem spojenectví a loajality, související se způsobem vedení podniku, se setkáváme také v povídce „Stará dobrá firma“. Rozdíl mezi starým a novým ředitelem firmy a změny v jejím způsobu vedení jsou reflektovány na jedné straně dlouholetým zaměstnancem firmy Xin Dezhiem. Xin Dezhi je oddaný starému řediteli a jeho poctivému způsobu vedení firmy a k novému řediteli a jeho způsobu vedení podniku chová odpor a snaží se ho odstranit, Zákazníky se ale řídí tím, co je pro ně atraktivnější, a proto straní novému řediteli.

Ačkoli povídka „Nevyřčená otázka“ neobsahuje motiv milostného trojúhelníku, objevují se v ní postavy spojenců, jejichž spolupráce vykazuje některé shodné rysy s konáním postav nápadníků v povídce „Spojenci“. Ding Wuyuan a Qin Miaozhai sice neusilují o ženu, ale nade vše milují slávu a peníze. Tento společný zájem je sblíží, podobně jako Zijinga a Tianyia z povídky „Také trojúhelník“ sblížil zájem o ženu. Podobně jako Zijing a Tianyi také oni spolupracují, aby svých cílů dosáhli. Nejenže touží po slávě či penězích, ale přímo je „milují“ ai 爱. Mimo jiné se také spojují proti třetí osobě, která by jejich usilování mohla zmařit.

V povídkách „Také trojúhelník“, „Spojenci“ a „Nevyřčená otázka“ lze pozorovat opakování vzorce, kdy dvě postavy vstupují do poměrně těsného spojenectví. V případě povídky „Spojenci“ dosahuje provázanost protagonistů takové míry, že nejsou schopni jednat samostatně. I v případě povídky „Také trojúhelník“ překračuje spojenectví postav obvyklou míru, protože zasahuje do příliš intimních oblastí. V povídce „Nevyřčená otázka“ nacházíme protagonisty, kteří se navzájem natolik potřebují a mají natolik podobné zájmy, že jsou ochotni stát se přáteli navzdory vzájemnému odporu. Ve dvou z výše zmíněných povídek je spojenectví protagonistů součástí milostného trojúhelníku a v povídce třetí milostnou zápletku nenacházíme, ale i tak je možné nalézt ve vzájemných vztazích protagonistů mnoho společných rysů.

6. Závěr

V Lao Sheových povídkách lze nalézt mnoho rysů, které nám dovolují tvrdit, že postavy, které v nich vystupují, nelze vnímat jako postavy realistického typu, pro něž je charakteristická přesvědčivě vykreslená psychologie a tím i určitá míra „existenční nezávislosti“ postavy ve fikčním světě.²¹ Spíše bychom k postavám Lao Sheových povídek, které byly předmětem naší analýzy, měli přistupovat jako k dílčím, do jisté míry nesamostatným, současně však výrazně komplementárním významotvorným prvkům. Nejvýraznějším rysem, který vypovídá o specifickém charakteru těchto postav, je jejich výrazná protikladnost. Dvojice či skupiny postav opakovaně ztělesňují určité protikladné hodnoty či postoje. Protikladnost může být dána věkem (protiklad starší—mladší), společenským či sociálním postavením (protiklad obchodník--vzdělanec), výrazným odlišujícím rysem postav autorových povídek však také bývá jejich relativní aktivita či pasivita (protiklad dravec--oběť).

Takto „typizované“ postavy plní ve vyprávění specifické role. Nejvýraznější rolí bývá role jakéhosi katalyzátoru. Taková postava nejen posouvá děj vpřed, ale především dává podnět k rozvoji druhé postavy, například tím, že pro druhou postavu představuje určitou překážku, kterou musí překonat nebo že je natolik rozdílná od druhé postavy, že je pro ni těžké se s takovou odlišností vyrovnat. Další rolí je role prostředníka, který umožňuje kontakt osob, které by se jinak nemohly setkat. Postavy také mohou vstupovat do vztahu spojenců a v takovém případě mnohdy jednají až v nápadné shodě a jsou nerozlučně navzájem spjati.

V povídkách také opakovaně nacházíme okolnosti či situace, které by byly vhodným východiskem pro rozvinutí líčení psychologického vývoje postavy, jako například povídky, jejichž protagonisté jsou svázáni příbuzenským vztahem. Avšak charakteristiky a interakce postav, jaké nalézáme například v povídce „Černý a Bílý Li“, jsou do takové míry vyhraněné či extrémní, že takovou interpretaci neumožňují. Už jen skutečnost, že protagonisté analyzovaných povídek jsou protikladní v tolika ohledech, poukazuje na to, že nejde o postavy realistického typu. Také v jiných povídkách, ve kterých jsou postavy v příbuzenském vztahu, jako například v povídce „Skandál“, nacházíme výraznou protikladnost, která naznačuje, že postavy je třeba vnímat spíše jako významotvorné prvky, které, spíše než aby nesly významy samy o sobě, spoluvytvářejí komplexní význam na rovině povídky jako celku.

²¹ Jsem si vědoma rozdílnosti postav povídkových a postav románových. Ty druhé bývají mnohem plastičtější, neboť román svým rozsahem skýtá lepší příležitost rovinutí psychologie postavy. I tak však postavy povídkové realistického typu psychologii nepostrádají.

Povídky, nahlížíme-li jejich významovou výstavbu z úhlu postavy, rovněž často vykazují znaky symetrie. Postavy si určitým způsobem vyměňují role, seskupují se do symetrických dvojic a jiných útvarů či konstelací a opakovaně se dostávají do modelových, pro Lao Sheovy povídky specifických situací. Dojem blízkosti postav k postavám reálného světa v neposlední řadě narušuje schematičnost většiny protagonistů povídek, které byly předmětem naší analýzy.

7. Seznam použité literatury:

- Červenka, Miroslav. *Významová výstavba literárního díla*. Praha: Karolinum, 1992.
- Forster, Edward Morgan *Aspects of the Novel*. London: Edward Arnold Publishers, 1969.
- Fořt, Bohumil. *Literární postava. Vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha: Ústav pro českou literaturu AVČR, 2008.
- Girard, René. *Lež romantismu a pravda románu*. Praha: Dauphin, 1998.
- Hsia, Chih-tsing. *C.T. Hsia on Chinese Literature*. New York: Columbia University Press, 2004.
- Chow, Rey. "Fateful Attachments: On Collecting, Fidelity and Lao She" *Critical Inquiry*, Vol. 28, No.1 (Autumn, 2001) 286-304.
- Kao, George. *Two Writers and the Cultural Revolution: Lao She and Chen Jo-hsi*. Hong Kong: Chinese University Press, 1980.
- Lao She. *Crescent Moon and Other Stories*. Panda Books, 1985.
- Lao She xuan ji* (1-3). Chengdu: Sichuan renmin chubanshe, 1982.
- Lao She, „Linjumen“ *Tianyabook* 6.1. 2012
<<http://www.tianyabook.com/laoshe/laoshe8/yhj/linju.htm>>
- Lao Še. *Konec slavného kopiníka*. Praha: SNKLU, 1962.
- Lao Še. *Rikšiar; Kosák mesiaca..* Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1983.
- Lee, Leo Ou-fan. "Lao She's 'Black Li and White Li': A Reading in Psychological Structure." In Theodore Hutters (ed.), *Reading the Modern Chinese Short Story*. Armonk: M. E. Sharpe, 1990: 22-36.
- Lu Sün. *Tápání*. Praha: SNKLU, 1954.
- McDougall, Bonnie S. *The Literature of China in the Twentieth Century*. London: Hurst&Company, 1997.
- Nünning, Ansgar. (ed.) *Lexikon teorie literatury a kultury*. Brno: Host, 2006.
- Propp, Vladimír Jakovlevič. *Morfologie pohádky a jiné studie*. Jinočany: H&H, 1999.
- Slupski, Zbigniew (ed.), *A Selective Guide to Modern Chinese Literature. The Short Story*. Leiden: E. J. Brill, 1988.
- Slupski, Zbigniew. *The Evolution of a Modern Chinese Writer: An Analysis of Lao She's Fiction with Biographical and Bibliographical Appendices*. Prague: Czechoslovak Academy of Sciences, 1966.
- Stanzel, Franz. *Teorie vyprávění*. Praha: Odeon, 1988.

- Vohra, Ranbir. *Lao She and the Chinese Revolution*. Cambridge: Harvard University Press, 1974.
- Wang, David. *Fictional Realism in Twentieth-Century China: Mao Dun, Lao She, Shen Congwen*. New York: Columbia University Press, 1992.
- Wang, David. *Fin-de-Siecle Splendor: Repressed Modernities of Late Qing Fiction*. Stanford: Stanford University Press, 1997.
- Ye Shengtao. *How Mr. Pan Weathered the Storm*. Beijing: Panda Books, 1987.
- Ying, Li-hua. (ed.) *Historical Dictionary of Modern Chinese Literature*. Plymouth: Scarecrow Press, 2010.

